

A tartalomról:

Patai József: Kaszab Aladár. (3 illusztráció.) — Strausz Adolf: Zsidó zarándoklás Purimkor. (4 illusztráció.) — Sebestyén Antal: Purim. — Pető Tibor: Purim Tel-Avivban. (1 illusztráció.) — Hill Gilland (Paris): Chana Orloff. (9 illusztráció.) — Gálosi Soma: Mikulás. — Lenkei Henrik: Magyar-Mannheimer Gusztáv 70. születése napjára. (Vers. 3 illusztráció.) — Dr. Fényes Mór: A reakció reakciója. — Az automobil feltalálója. (4 illusztráció.) — Wittmann Dénes és Mérei Jenő dínyertes budai templomterve. — Patai József: A Szentföld mai költészete. — Uri Cvi-Grinberg, telavivi héber költő. — Ruben (Tel-Aviv): Uri Cvi, a költő. — Uri Cvi és Avigdor Hameiri, fénykép. — Az Országos Konferencia. (7 illusztráció, Hammer Dávid rajzai.) — Uri Cvi-Grinberg (Tel-Aviv) verseiből: Ébredés, Szállj, lázadás dala..., A kilencvenkilenc ellen. (Patai József fordításai.) — Samaritánusok imája a Garizim-hegyén. (1 illusztráció.) — A „goizmus“-ról és a zsidó antisemitákról. — Székely Béla: Az irodalom tükrében. — Dr. Molnár Ernő: Új könyvek. — Tollhegyről. — Krónika és Szemle. — Szerkesztői üzenetek.

IZUALT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-TROPALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT

SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST — WIEN — BERLIN

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCA 14.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. PATAI JÓZSEF. Megjelenik minden hó elején. Telefonszám: LIPÓT 999-55. Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA.
Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő, Romániában 900 Lei, Csehszlovákiában 160 Kč, Jugoszláviában 350 Dinár, Ausztriában 32 Schilling, Németországban 20 Mark, Amerikában 5 Dollár.

Klórmész nélkül

lángított (eső) vízzel
egyedül

„KIRÁLY” GÖZMOSÓDA

Ruhafestő, Vegytisztító

Háztól és házhoz szállítás.

Vidékre pósta-osztály.

BUDAPEST

VII., Király-utca 15. — Telefon: J. 313-35.

IV., Magyar-utca 3. — Tel.: Aut. 851-29.

V., Bálvány-utca 23. — Tel.: Aut. 243-85.

VII., Dohány-utca 20. — Telefon: J. 313-35.

V., Váci-út 170.

VIII., Rákóczi-tér 8.

Megbízható minimális tókével rendelkező egyéneknek vidéken képviselőt adunk.

ב"ה

Nem mienk a

MULT

ÉS mégis mienk a
JÖVŐ

mert a legjobb orth. כשר virstli-, szalámi- és füstölthús-árút kizárólag az uj orth. כשר

szalámi- és füstölthúsáru-gyár

STERN ÉS TÁRSA

hozza forgalomba.

Gyár és iroda:

Budapest, VI., Nefelejts-utca 12. sz.

Főüzlet: VII., Király-utca 54.

Telefon: Lipót 980-08.

MEINL UJTERMESŰ TEA

THREE STARS

Rendkívül finom illatos Darjeeling jellegű,
intenzív aromájú indiai keverék. Doboz-
ban kb. 1/2 angol font

P 8.30

Zálogcédulákat kiváltok.

Brilliánsokat, ékszereket bárkinél drágábban vesz
SZÉKELY EMIL, VII. Király-utca 51.

Telefon: J. 405-35. (Teréz-templommal szemben).

Tábla- és tükörüveg

NAGYKERESKEDÉS

IFJ. WEISS GYULA

TELEFON:

AUT. 101-12 és 101-13.

BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 29.

Dr. Heinemann-féle leánynevelő-intézet

Tulajdonosa: Schönberger Márta, okl. középiskolai tanárnő.

Frankfurt a/M, Theobaldstrasse 6.

Alapítva 1869.

Szakszerű vezetés.

Szigorúan rituális ellátás.

Alapos gyakorlati, tudományos és társadalmi kiképzést ad serdülő leányoknak, kiket bármely iskolafaj számára is előkészít. Legjobb referenciák bel- és külföldről.

Saját villában minden kényelem, sportpálya.

Kívánatra prospektussal szolgálok.

KASZAB ALADÁR

SZENES FÜLÖP olajfestménye (1929)

Beilage des Mult és Jövő.

A Mult és Jövő 1929. évi április havi műmelléklete.

(Minden jog fenntartva)

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

MÚLT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XIX. ÉVFOLYAM, 1929 ÁPRILIS

KASZAB ALADÁR

Halottat még nem siratott úgy a sokaság a pesti zsidótemplom mélyében, mint a tragikus koraisággal eltávozott Kaszab Aladárt. És ha szimbolikus a talmudi legenda, hogy mikor az ember eltávozik a világból, szól az Ur a szolgálattévő angyalokhoz, figyeljétek, mit mondanak róla embertársai, derék volt, egetfélő volt és akkor fölemelkedik a koporsója a levegőben, — Kaszab Aladáról nem hallhattak egyebet, mint őszinte dicséretet, megindult sirató szavakat, zokogó embertestvéri részvétkitörést. Nem a gyász-pompa indította meg a sziveket; olyan egyszerű volt halálában, amilyen egyszerű volt életében. De magasra emelte koporsóját a tudat, hogy olyan valaki száll benne az egek felé, aki a szép tiszta élet eszményét valósította meg. Valaki, aki Szücsiből indult el és az ország fővárosának ideális zsidó mintaképe lett, amint *Kohner* Adolf báró baráti búcsújában mondotta. Valaki, aki a falu tiszta levegőjét, istenáldotta mezők vadvirágillatát árasztotta maga körül itt, a bábéli hajsza festett, zürös világában. Valaki, aki a túlekedés e kiméretlen korszakában önmagának semmit se akart és munkája minden gyümölcsét kohanita áldozáskészséggel a köznek szentelte.

Sírásba fulladt a szava mindenkinek, aki koporsója elé lépett, hogy érdemeit méltassa. „Mikor az ember búcsút vesz a világtól, jönnek a cselekedetei és felsorakoznak a koporsója előtt” — mondja a Midras. Kaszab Aladár koporsója előtt érezte mindenki, hogy a nemes cselekedetek pajzsos légijója áll őrt. Nagy alkotások, mikkel életében ezrek, meg ezrek szenvedéseit enyhítette. És szinte lázadt a gondolat: Miért oly korán? Miért nem élhette ki az emberkor teljét, legalább „éveink napjait, hetven esztendő”, ahogy a zsoltáros zengi. És sokan kérdezhették helyette a bibliai szenvedővel: „Vajjon kiáltott-e ellenem az én földem, együtt sírtak-e a göröngyeim?” És szólott az Ur az emberhez: „Több-e a tied rajta, mint négy rőfnyi hely halálad órájában és te mondod: vajjon kiált-e ellenem én földem?” És felelt a biblia szenvedője: „Ugy kérdeztem én: nem adtam-e bőven

tizedet az én földem terméséből? sírtak-e együtt göröngyeim, hogy nem vettem beléjük tiszta magot?”

Kaszab Aladár tiszta kézzel, tiszta lélekkel a legtisztább magot vetette és telt marokkal szórta bő termését a szűkölködők közé. Miért nem adott neki, hogy tovább gyönyörködjék munkája gyümölcsében? Alig egy évig állott a legnagyobb zsidó hitközség élén és agyában nagy gondolatok érlelődtek, miknek megvalósítása új lendületet adott volna felekezeti közéletünknek. Ki fürkészheti a Gondviselés végzéseit? Ha idő előtt jönnek a Béke angyalai és hívnak: „áldottan jöttél és áldva légy, midőn kimégy a világból!” Csak a hit vigasza szól, mely nem az évek számát méri, hanem a teljesített feladatok nagyságát. Mikor Bun bar Chija oly fiatalon meghalt — regéli a zsidó legenda — bement hozzá Rabbi Zira és reáolvasta az Irás szavát: „Édes a dolgozónak álma”. Hasonlatos ez a királyhoz, aki munkásokat fogadott szőlőkertjébe; volt közöttük egy, aki gyorsabban, fűgében dolgozott valamennyinél; mikor a király ezt látta, megszakította, kézen fogta és magával vitte hosszú-hosszú sétára... Bun bar Chija többet teljesített fiatal éveit során, mint mások száz esztendő alatt.

Kaszab Aladár készült a nagy útra. Alázatosan követte a zsidó tradíciókat, miket nemes szülei otthonából őrzött, hol az apa „jodéa széfer” volt, az anya Madách Imrével társalgott s mindketten vetekedtek a jószívűségben. Előkészített mindent, hogy megkezdett műve halála után is folytatódjék. Ha az élete, mint dr. *Hevesi* Simon mondotta, „*kidus hasém*”, Isten nevének megszentelése volt, a halál gondolatában fogamzott végrendelkezése még fokozottabban szerez dicsőséget a zsidóság humánus felfogásának. Nobel-díjszerű jutalmakat oszt a művészet, tudomány művelőinek és azoknak, akik a felekezeti béke útjait egyengetik. Új Kaszab-klinika fog emelkedni Budapest másik oldalán és a betegek ezrei fognak seregleni a gyógyításnak mindenki számára nyitott forrásaihoz. Segítséget kapnak a „*numerus clausus*” által ki-

üldözött zsidó diákok és ha szégyentörvény megszűnik, az alap külföldi tanulmányokat fog lehetővé tenni a diákoknak — felekezeti különbség nélkül. És ez az alap maga fog segíteni lerombolni a korlátokat. „Ha ember és ember között természetellenes válaszfalakat emeltek, egy láthatatlan erős kéz fogja lebontani, mit botor kezek építettek“ — mondotta *Glücksthal* Samu azon a gyászülésen, amelyen oly megrendülten lebbentette fel a fátyolt Kaszab Aladár grandiózus végrendeletéről.

És Kaszab Aladár boldogan érezhette, hogy akivel élete útján lélekemelő harmóniában együtt alkotta a jótevés műveit, halálán túl is vele összeforrottan szövi tovább a láthatatlan kéz munkáját. *Kaszab Aladár és Józsa* együtt maradnak a „Kidus hasém“ örök útján. „Az igazak gyümölcse az Élet fája. Szólt Rabbi Jehuda: Midőn az ember eltávozik a világból gyermektelenül, bánkodik és sír. De hozzá hajol irgalommal az Ur: Miért sírsz? Mert nem hagytál gyümölcsöt ezen a világon? Van neked gyümölcsöd, mely szebb a gyermekeknél.“ — Így vigasztalja a Midras azokat, akik jó cselekedetekben adják át nevüket nemzedékről nemzedékre...

Mikor ott álltunk „az ítélet-megigazolás“ házában, Lajta Béla remekművének misztikus márványcsarnoka előtt és mellettünk dübörögtek a göröngyök Kaszab Aladár egyszerű deszkakoporsója fölé, dr. Fischer Benjámint, a szentéletű főrabbi így szólt hozzám: „muvtachani sehu ben olam habó“ — „biztos vagyok benne, hogy ő részesül a túlvilágban és azt hiszem, nincs itt senki, aki ebben kételkednék“.

Patai József.

GYÁSZ.

Kaszab Aladár temetése Budapest és az egész ország impozáns részvétele mellett folyt le. Előző szombat estére a pesti hitközség táviratilag hívta össze a képviselőtestületet, melynek gyászülésén dr. *Glücksthal* Samu elnökhelyettes szívbemarkolón méltatta a nagy halottat, sejtetve főbb pontjait a végrendeletnek is, melynek megszerkesztése az ő műve volt. A dohányutcai templomban felállított ravatal előtt teljes számban sorakozott az egész előjáróság és képviselőtestület. Dr. *Hajdu* Marcel elnökhelyettes külföldi útját megszakítva, sietett haza, de a szombat miatt csak a templomi gyászszertartás közepére érkezhetett meg. — Dr. *Hevesi* Simon vezető-főrabbi megrendítő beszédben búcsúztatta a hitközség elnökét, a humanistát, a mecénást, a férjet, a gyakorlati embert, aki át volt ittava idealizmussal és akinek idealizmusa reális megvalósításokban jutott kifejezésre. A templom előtt dr. *Glücksthal* Samu költői lendületű szavakkal mondott búcsút a barátoknak. Amerre a menet elhaladt, fekete fátyollal bevont lámpák lobogása hirdette a város gyászát. Künn a temető csarnokában dr. *Hevesi* Simon mély búcsúimát mondott a koporsó előtt. Majd báró *Kohner* Adolf, az Országos Iroda elnöke, az ország zsidósága nevében tette le a kegyelet cipruságát a koporsóra: „Én, aki munkatársad voltam a hitéletben és a külvilágban, fájdalommal telt szívvel és a szeretet könnyeivel búcsúzom tőled drága barátom“. A Chevra Kadisa nevében *Arányi* Ignác kir. tanácsos mondott megkapó búcsúszavakat a férfinak, akit ugyanazok az ideálok hevítettek, mint a szent együletet. *Székács* Antal felsőházi tag, az ipar és kereskedelmi testületek nevében búcsúzott kitörő könnyekkel. Dr. *Baracs* Marcelné a nők fájdalmának adott meghatározó kifejezést és megfogadta, hogy Kaszab Aladár hűségét, a jóság angyalát, testvéri szeretettel fogják körülrajongani. A nyitott sírnál *Feigl* L. H. gyöngyösi főrabbi, Kaszab Aladár szülővárosának gyászát tolmácsolta meleg szavakban. A sír bezárult és tíz árva és két siketnéma gyermek mondotta az első kadist a jelenlevők zokogásától kísérve.

Kaszab Aladár szülei

A hamadáni Strausz-Megilábói

Megila aus Hamadan, im Besitze des Prof. Adolf Strausz

Strausz Adolf: Zsidó zarándoklás Purimkor

Ha csupán arról lenne szó, hogy a bemutatott Megilát ismertessem, írjam le külsejét, belsejét, azt hamarosan, pár szóban elvégezhethetném. Bátran mondhatnám, hogy szép, hogy gyönyörű és ritka példány. Mondanám, hogy írása helyes és tiszta. Mintegy ötven színes kép díszíti, melyek a tárgyakat, eseményeket szemléltetik. Ezzel be is fejeztem volna az ismertetést. De ez a Megila Hamadánból való. És itt meg kell állanom, mert ez sokkal fontosabb, mint maga a Megilám.

Hamadán — a régi Ekbatana!

A babiloniai, médiái és perzsa történetnek gomolygásán át Cyrus, Dárius, Xerxes, Ahasverus alakjainak, felidézésével Zerubábel, Jesua, Ezra, Nehemia, Mordechai és Eszter alakjai támadnak fel emlékezetünkben! És megremeg bennünk a lélek, ha azokra a nagy zsidó eseményekre gondolunk, melyek itt a kiváló nagy emberek életével kapcsolatosan történtek. Igaz történetek, ma már szinte legendaszerűek.

Hamadán a perzsa birodalomnak fontosság és különösen kereskedelmi szempontból negyedik nagyobb városa. A háromezer méter magasságú Alvand-hegy lábánál terül el igen termékeny síkságtól övezetten. Valaha világhírű, dúsgazdag és fényes mészváros, ma még a keleti városok mértékével is igen elhanyagolt. Szűk utcái piszkosak és szinte járhatatlanok. Mintegy 60.000 lakója van, kik között nyolcezer a zsidó. Híres a bőripára és a szőnyegszövése. Mind a kettőben különösen a zsidók szorgoskodnak. Nevezetessége

a szőnyegkészítéshez szükséges növényi festékek előállítására. Ezzel kizárólag zsidók foglalkoznak és évenként karavánok viszik nagy mennyiségben az anatóliai szőnyeges központokba, ahol örömmel vásárolják. A hamadáni zsidók elég jómódban élnek és segítik a szegénysorsú kis városokban lakó hittestvéreiket.

Hamadán — a régi Ekbatana, vagy ahogy Ezra említi, Achmata!

Igen, itt állott a médiái székvárosnak ma romokban heverő „kincsháza és történelmi levéltára“. Zerubábel és Jesua Kr. e. 538-ban megkapják Cirustól, miután a babiloniakat teljesen leverte, az engedélyt, hogy mindazok, kik önként jelentkeznek, szabadon visszatérhetnek hazájukba. Együttel meghagyta Mitridád kincstárosnak, hogy a kincsházban levő és hetven év előtt a jeruzsálemi templomból elhozott szent edényeket adja ki Zerubábelnek, Jojachim zsidó király unokájának. Ezra följegyzti ezeket szám szerint, mondván, hogy Zerubábel ötezernégyszáz arany és ezüst áldozóedényt vett át Mitridádtól és ugyanannyit számoltak be Jeruzsálemben odaérkeztükkor.

A város nyugati részén levő domb tetején állott a kincsház. E dombot részben Ahasverus, részben Musalla dombnak nevezi a nép. A dombról sok mese él a nép ajkán, melyek rendkívül érdekesek, mind e mese a zsidó történelemmel kapcsolatos. Ezekről azonban máskor fogok megemlékezni.

És a hamadáni kincsház még egyszer szere-

A hamadáni Strausz-Megilából Hámán fainak akasztófája

pel Ezra könyvében. Mikor a zsidók rosszindulatú szomszédai azt követelték a zsidóktól, hogy mutassák meg, ki engedélyezte a templom felépítését és kinek engedélyezte a Perzsabirodalom. Akkor a zsidók arra hivatkoztak, hogy az engedélyt Cyrus király az itteni kincsház történelmi levéltárába tetette örök időre. Dárius király megkerestette az okmányt. Erről Ezra így ír: VI. 2. והשתבה באחמתא בבירתא די במדי מדינתא מגלה חדה (Achmatában, a médek várában, egy irattekercset találtak). Ez az irat volt Cyrus király rendelete, amellyel útnak indította a hadifogságban levő zsidókat.

Mindez azonban a régtörténeté és a ma itt élő zsidók erre már alig emlékeznek. Azonban emlékeznek Mordecháj és Eszterre. Ha e nevek valamelyikét csak fölemlítik előttük, felragyog az arcuk. Egyszerre beszédesek, élénkebb lesznek. Mordecháj és Eszter nem a múlté. Azok ma is eleven életet élnek. Az ő kultuszuk, az ő büszke-

ségük. Hamadán legnagyobb nevezetessége sok, sok évszázad óta: Mordecháj és Eszter.

Ők őrzik, ők gondozzák és a más vallásuak is tiszteletben tartják Mordecháj és Eszter sírját.

Kevés középeurópai zsidó hallott valaha a hamadáni Purim-ünnepekről, melyek itt évenként lezajlanak és melyhez évenként sok ezer zsidó zarándokol családotul. Mint a mohamedánok a Kerbelai Hussein, Hassan sirokhoz alig megszámlálható tömegekben zarándokolnak évenként, úgy gyülekeznek a zsidók tömegesen Mordecháj és Eszter sírjaihoz. A különbség csupán az, hogy a mohamedánok nagy szomorúsággal gyászolni és martirjaikat megsíratni mennek, míg a zsidók az év legvígabb ünnepét mennek megünnepelni. Sokszor, sokszor bizony ez volt a zsidók egyetlen örömnapja egy-egy üldözésteljes esztendőben.

És tényleg meg van a Mordecháj és Eszter sírja. Nem ugyanolyan állapotban, amilyen az kétezer esztendő előtt volt, de ugyanazon helyen, Hamadán városának közepén.

Ha valaki Konstantinápolyban, Damaskuszban, vagy másutt látott egy szultáni Türbét, akkor el tudja képzelni a Mordecháj sírját is. A külső formája egy miniatür bazilika rendes, formás kupolával. Mellette egy kis ház van, melyben az őr lakik, aki egyuttal a rabbi címet viseli. Ha ennél az ember bekopog, kijön és készségesen kinyitja a kis bazilika sziklakő ajtaját. (Ugyanilyen sziklaajtót láttam a jeruzsálemi királysírok legfelsőbb részében.) A belső homályosságot némileg enyhíti a kupola magasságából lelógó örökkön égő menóra...

A sírt egy méter magasságú szarkofág borítja, mely keményfából van. Nagyon régi lehet. Írás is van rajta, de azt már elolvasni nem lehet. Egyszerű, de egyszerűségében igen megható.

A rabbi pedig beszél: Valamikor ez a szarkofág nagy gránitlapokból volt, de a mongolok, mikor elfoglalták Hamadánt és a várost lerombolták, szétszórták ezeket a gránitköveket. Később pedig, mikor fallal vették körül a várost, a gránitköveket szintén felhasználták. Most is ott lehet látni őket az eredeti régi héber felírással. Csak sejteni lehet az írást, elolvasni alig. Ugy jártak a kövek, mint a város körül levő nagy orosz-lánok. A formájukat is elvesztették, nemcsak a felírást. Ahol ez a sír van, ott volt az ősrégi zsidó temető, de az összes köveket elszedték, a temetőt beszüntették. Így keletkezett ez a szép nagy tér, mely Hamadán egyetlen tere. A zsidó népben itt az a tudat él, hogy ebben a temetőben három oly halottuk is volt, kik Dávid véreinek egyenes leszármazottjai voltak.

Ezt mondta a sírőrző rabbi Hamadánban vagy Ekbatánban és Ezra prófétánknak Achmetánjában...

És innen hoztam ezt a Megilát. A Megiláról, mint mondtam, nem kell többet írni, a közölt képek eléggé beszélnek magukban; de Hamadánról még fogok írni.

Sebestyén Antal: Purim

(Emlékezés és elmélkedés elmúlt napokról és időről)

Emlékszem... régen volt, más világot éltünk. Zúzmarás fák között apró fehér házak... Hideg volt, de akkor még nem nyomorúságot lehel a kemény tél, mint mostanság, hanem csendes fehér boldogságot. A nád-födelek közül lilás rőzsefüstöt eregetett a kémény, szagosat, mint aminőt a Zélig bácsi eregetett az öblös tajtékpipából. Szűz dohány égett bíz abban, amit ő maga simítgatott ki szépen, levelenként, nem pedig monopol. Aztán, ahogy a ruhát szokás készíteni a mángorló alá, jó keményre göngyölte, megvágta finomra, akárcsak a leves alá valót. Még nézni is gyönyörűség volt.

Azt mondják, hogy a falusiak ráérnek mindenre. Jaj kérem, pedig dehogy is érnek rá. Ki van bizony a gazdaasszony minden perce számítva. Hát mi is volna, ha Eszter bőjtre el nem készülnének a füstölt szárnyasfélével! Mit küldenének akkor a pesti rokonoknak, ángyomnak, menyemnek slachmoneszra! Nem úgy van biz'a! Eszter bőjt reggelén postára kell adni a kis csomagokat — korábban nem jó, mert megtalál romlani a fülledt vonatban — hogy másnapra megkapják Pesten. Ki volt ez így számítva pontosan.

Régen volt mondom mindez, a jó világban, akkor tán még a vonatok is pontosabban jártak s a postásféle is csak örömet — csomagot, pénzt — hozott a házba, nem ám, mint mai napság: járásbírósi keresetet.

Hát igaz, lázasan ott senki se siet, mint ebben a handabandázó bolond városban, ahol ha öt percet késik az ember, már kiszedik a szájából a kenyeret, amire száz másan ólálkodnak, de azért ott is mindenki végzi a dolgát egyfolyvást, tempósan, mert úgy tartják, lassan járj, tovább érsz s besztják sorjába a tennivalót.

Pontosan két héttel előbb hízóba fogják a pulykajércét s pedig dióval, mert a borsos hizott begyre ennyi idő kell. A libafélének ilyenkor elmúlt tudniillik már az ideje. Hisz a bödönök ugyis megteltek, meg aztán nem is jó már ilyenkor a liba, tokos, öreg. Ugy mondják, hogy liba, amelyik a Megilát, borjú, amit a Hakdomát hallja, azon nincs már áldás. Az őszig már csak olyan kelletlen reprise van a kitünő madárnak, husvét előtt való nap, amikor a gazdasszony trancsirkése még egyszer végigfen a jomtovi vasfazék-szélen s hát tok ide, tok oda, husvéti zsírt kell mégis csak csinálni. (Majd hisz erről különben — ha Isten éltet — még más alkalommal beszélünk.)

No, hát a pulykával megvolnánk már valahogy. Kóser is lett hál Istennek. Most aztán a szárma (alias: töltött káposzta). Ugyan rendben jön az is, nem kell félni (habár ez még a nap úgynevezett „schwere industriejé”-hez tartozik). A

A hamadáni Strausz-Megilából

káposztalevelek szép sárgára savanyodva hajlékonyak és puhák, akár a bársony. Most belegöngyölik a rizses vagdalt hust, ami pár napja érik a lekötött cserépfazékban, s a kecses lepedő szeliden bezárul fönn és lenn, akárcsak a szelid virágszirom, ha méh pora érte s a karomnyi tekercsek már ott fecsegnek-rottyognak a lábasban, mint annyi ősök sok ezer év óta a szépséges Eszter ünnepén.

De nincs sok idő a veszteglésre. Kovászt kell tenni a „szude barchesz”-nek. Jó Ég, hogy szalad az idő! Mindjárt mennek a templomba. Ahol ni, a Rumi bácsi már hazafelé tart, hogy ünneplőbe öltözzék.

— Teca te! Szedd a lábad, hozd már azt a tojást! Mit tátod a szád, tán nem láttál még fán bagolyt? Eredj, nézz szét a petrencék közt s szedd össze, ami tojás van ott, káráltak a tyukok eleget. Te meg Mimi tisztítsd a mákot. Lassan ereszd a markodból a fehér tálba, mert a mi piros szem van benne, az féreg. Minden szemre vigyázz!

Száll le a nap, száll... száll... nagy, vörös korongja mintha csak a sok levágott purimpulyka vérét habzsolta volna magába, de azért a konyhán is szaporán halad a munka. Most öntik a „kóser”, se nem tejes, se nem zsiros pogácsa-

keveréket a meglisztezett tepsibe. Mind szép egyforma, kerek. Még csak a piros proméncliket biggyesztetik a tetejükbe s mehetnek is a sütőbe. Őrdöge van ennek a Gina néninek, alig kerül az ember, már kész is a kindli. S milyen sikerültek! Rámás, karimás mindegyik s nincs ám kiszáradva. Félpuha, ilyen az igazi, pedig meg se kostólta, csak az ujjával kopogtatta meg őket. Hát ami azt illeti, nagy bölcsek voltak a mi Mestereink, meg jó Mordekájus bátyánk, hogy az Eszter bőjtjét elrendelék, különben adta porcikája se maradna Purim napra a süteménynek. A sok gézen-gúz lány-népség nyakára háгна mindennek, nem is szeretem őket a konyhán, mert sütni tanulás örve alatt mindent elkostólnak.

Hát igaz, a kóser kindli még nem komoly sütemény, csak olyan bemutató, izelítő féle, amiből a Megila után is már asztralra kerül egynehány egy kis bőjt utáni gyomorerősítővel kapcsolatban.

A „kóser“ kindliben különben is van némi kozmopolitizmus, minthogy ehető és készíthető bárhol és bármikor és így nem szigorú tartozéka a napnak.

Nem így azonban a beigli, mely egyes egyedül Purimra készíthető csak. No hiszen próbálna csak valaki máskor is beigit sütni! Tyüh, annak nem volna otthon maradása többé. Elsősorban a legsúlyosabb blasfémia számba menne az ilyen hallatlan merénylet, amit ha a férfitemplomban nem is, de annál inkább asszonytemplomban az arra legjobban hivatott személyek irgalmatlanul kiprédikálnák.

Másodsorban... hát azt nem is lehet kimondani. Hát hogy lehet Purimon kívül is beigit sütni? Hát honnan vette volna hozzá a tojást? Milyen kemencében sütötték azt meg s végül hogyan lehetett egyáltalán megszárnnyazni azt a beigit?

Nem, az lehetetlen! Hisz akkor nem lehetett ott a ros chodes hirdetéskor, mert ha ott volt, hát hallotta, hogy adar havát hirdetik, amitől pedig két hétre sütik a beigit. Hát persze, hogy nem lehet! Az egész csak pletyka, az ilyesmit az ember el se hisz...

A beiglinek természetesen minél hosszabbnak kell lenni s mint már az asszonytemplom csodálkozásából is kivehető, két oldalt szárnyazottnak. Hasonlít különben a köcsögös ágasra, csak hogy az ágai, amire a köcsögöket aggatják, nem köröskörül, hanem kétoldalt, egymással szemben foglalnak helyet. A legjobb definíciója azonban az igazi beiglinek az, hogy ő az egyedüli Purim-produkció, ami sabbat hagodolig a legjobban eláll. (Nem lévén benne ugyanis se dió, se lekvár, a gyerekek nem lopkodják ki az almáriomból.)

Örökké feltűnt nekem, hogy az öreg asszonyok mért éppen a beigit, ezt a tipikusan fogat törő jószágot keresgélnek ki a süteményes tálból.

Lassan-lassan azután erre is rájöttem, amint az igazságot a tyuk is kikaparja. A beigit ugyanis, mint a tapasztalat mutatja, csak borba mártogatva lehet enni s mivel nem illik asszonymnak direkt bort inni, így hát aztán szeretik a beigit, nem annyira a beigli, mint inkább a — likacsossága kedvéért.

A bódáson essünk gyorsan túl. A gurmandiának ez az északi sarka ugyis merőben ismeretlen táj a pestiek számára. Mit tudnak különben is ezek a pestiek a Purimról? Semmit. Am haárecok. Azt tudják, hogy Purim reggel fel kell emelni a telefonkagylót, felhívni a cukrászdát s meg kell rendelni 50—60 mignont, meg egy tucat krémeslepényt, meg ennyi meg ennyi csokoládéstortát s kész a Purim.

Na, ja, még majd odaállnak kovászt tenni, meg tojást verni, diót-mákot tisztítani... s a hangversenyre majd maguk helyett meg a mopszlit fogják küldeni, nemde? Hát még mit nem? Az idén különben se lehet „aszfalt felállítani“. Olyan rosszak a viszonyok, hogy az ember bizony meggondolja, hogy a vigszinházi premier helyett otthon maradjon-e s a vendégeket traktálja a drága felvágottal, meg a drága mindenfélével. Hisz ezek abnormális idők!

Ezek soha még meg nem ért viszonyok! Hallatlan, hogy mit kérnek csak egy kiló ócska halért, s mennyi zsír kellene a legegyszerűbb dologhoz is! Nem, a bácsiék, meg a néniék ez egyszer meg fognak bocsátani s maradjanak szépen otthon. Meg aztán hozzá ezek az influenzás idők! Arra igazán senki se kényszeríthető, hogy éjfélig szívja magába a zsufolt szobalevegőt. Az idén egyszerűen le fogjuk mondani a Purimot. Nagyszerű! S ha mégis jönnek, hát jöjjenek. Egyszerűen nem leszünk itthon. Színház után az Abbáziában leszünk, jöjjenek utánunk... S a szakácsné is borzasztóan ideges... nem, nem lehet vele elmérgesíteni a helyzetet. Nem érdemes.

Szóval a bódást a pestiek nem ismerik.

No és a kindlit?

Azt lám igen!

Hogyne, hiszen már a kora ősz óta ott fonyad minden pékkirakatban.

Mire aztán tényleg felvirrad a Purim, már maceszt árulnak. A kindli akorra már lejárt magát, levitézlett. Pesten mindent lejártnak. mindent kicsavarnak, mért legyen épp a kindli kivétel?

Ezzel is úgy vannak, mint a női kalappal. Augusztusban, mikor az emberhez odaragad az ing, vastag filzkalap a divat, januárban meg, mikor a harisnya odafagy a lábhoz, szalmakalapot tesznek föl. Mért, mert a legújabb Chique Parisienne ötödik traktátusának negyedik parancsolata így rendeli el.

Igen, ilyen a kindli — a teremtés koronájának ez a szép drágaköve — Pesten.

Megjegyzem, hogy ez a kindlivel való áldatlan abuzus a vidéken is kezd már terjedni. Kezdi már ott is „modernizálni“. Hogy mit akarnak belőle kihozni? Érthetetlen, hogy miért nem hagynak békiben ilyesmit! Kit bántott — mondják kérem — ez a szerencsétlen jószág, hogy útonútfélen kikezdik?

Nem, ez nem megmosolyogni való. Itt fontos elvi kérdésekről van szó! Itt egy feledésbe menő boldog mult viaskodik egy kétes értékű jelennel.

Szegény boldogult adai ráv, mikor glóriás szépségében felállt prédikálni és adhortációban keményen korholta a hiveket, hogy modernséget esznek. Akkor gyerekésszel nem értettem, mit mond. Most már értem. Nagyon is értem... Két világ küzdött akkor is egymással. Szegény nagy pap — az Éden kertjében nyugszik — a dübörgő új áramlásnak ő sem tudott megálljt parancsolni.

S a kindlin kezdődött, — nekem mondhat, ki mit akar —, én mégis állítom, hogy a kindlin kezdődött.

Valaki, a Kleinné, habos kindlit kezdett csinálni, mert az modern volt, többet mutatott és kevesebb volt benne. Nem feküdte meg állítólag úgy a gyomrot, meg tudom én, milyen indokoknál fogva. Szóval valami új svindli.

Ki ismerte akkor még a habos kindlit? Akkor még tiszták voltak az erkölcsök. Minél több dió, meg mák, meg lekvár volt benne, annál többet ért, annál többet csentek el belőle a gyerekek. Pedig „Kinder und Narren sagen die Wahrheit“. Hogy nehéz volt? Hát nehéz volt. Megboldogult öregapám 90 évig evett ilyen nehéz kindlit, én is meg leszek elégedve, ha ugyanannyi ideig fogom enni.

Dehát a Kleinné modern akart lenni, ő volt a bon ton s a férjét már nem Ábrahámnak hitta, hanem bizonyos negédességgel Adolfnak s szombatira nem készített sóletot, mert nehezen emészthető, hanem húslevessel kezdődött náluk a menü s péntek este a férjével sétát is tettek a Nagyutcán, miközben hochdeutschul beszélgettek s a Llyodot járatják. Hát hogy mindezeknek a velejárója a habos kindli lehet csak, azon kár csodálkozni, ennek matematikai pontossággal kellett bekövetkezni. Ezek a jelenségek mind szerves összefüggésben vannak egymással, egyazon gyökérről fakadnak s viszik a világot szédületes irammal ki tudja merre, ki tudja hova...? A gyerekeket a bálókra, az unokákat a...

— No de most már igazán sietni kell a tempomba!

Köhécselnek, hideg van, párázik az emberek szája és sustorognak széjjel a pergamenek... Vájhi bimé Ahasvéros...

Pető Tibor: Purim Telavivban

Ha egy népet igazán meg akarsz ismerni, úgy keresdd fel örömeiben és bánatában, — akkor igazi arcát fogja megmutatni. A Galutban kialakult lelkiadottságok értetlővé teszik, hogy az épülő őszj hazában kezdettől fogva, a Purim örömeiben felszabadult és évszázadokon át lánccravert jókedv széles extázisban robban ki, amely a szabadságtól megmámorosodva a Karneval impozáns külsőségeibe egy felszabadult nép nemzeti öntudatát viszi bele.

Lehetne-e ennek a tömegmegmozdulásnak más és méltó kerete, mint Tel-Aviv a szintiszta zsidó város s kulturcentrum, a szintén csoda és az új korszak teljesítményeinek szimbóluma. Ez az egész város egyébként úgy berendezkedett erre az ünnepre és az ez alkalommal idetóduló tömegek befogadására, mint valami természetes és állandó életmegnyilvánulásra. Hiszen mintha az egész ország ez alkalommal találkozót adna itt egymásnak, minden városból és a legtávolabbi kolóniákról özönlenek az emberek és az ünnep előtti két napon a vonatok ontják az érkezőket, akiknek ez alkalommal a vasut is kedvezményes jegyeket bocsájt rendelkezésre. A városnak pedig

Tel-Avivban (Emödi felvétele)

ez óriási jövedelmi forrást jelent, mert a rengeteg tömeg befogadására minden szálloda és penzió elégtelennek bizonyul és nincs az a kolónista, vagy chaluc, aki az egész éven át megtakarított pénzén ne akkor vásárolna be. Így a cipőtisztító-tól a divatkereskedőig és a szállodástól a bálrendezőig mindenki konjunkturát élvez az ünnep alkalmából, amely kevés, alig észrevehető ellanyhulással majd egy héten át tart.

Az ünnep előestélyén a rengeteg táncmulatság között keressük fel a legjellegzetesebbet és legimponálóbbat az Agadati-bált a Tarucha (kiállítás) helyiségeiben. Rendezője: Agadati, a neves táncművész, akinek kreációit a „Mult és Jövő“-ből ismerjük és akinek már szinte privilégiuma ez a fogalommal lett bál. A kiállítás két hatalmas termében és az előttük levő szabad téren legalább ötezer főnyi tömeg hullámszik a legötletesebb és legtarkább jelmezekben. Három zenekar szolgáltatja az igazi keleti zenét és a reggeli órákban elszánt táncosok már sűrű átláthatatlan porfelhőben kénytelenek táncolni. Ez azonban nem rontja a jókedvet, a hangulatot, amelyben résztvesz a jaffai arab aranyifjúság is csillogó jelmezekben.

Éjfél után megjelenik kíséretével a bálkirálynő, akit tradicionálisan már az ünnep előtt két héttel, Adar hó újholdján az örömeik első napján az elnyert szavazatok alapján a zsüri iktat be. Ez alkalommal egy yemenita-zsidó kolónistalányra esett a választás. Barnabőrű keleti szépség, dús fekete hajkoronával.

Az éjszakai mozgalmasság elevenedik fel a délelőtti órákban — gyermekbálon. Ezer és ezernyi minden korú gyermek vonul fel jelmezekben és uralja a korona délutáni órákig a jókedv birodalmát. A gyermek... Aki itt egészen más, mint messze földrészekén levő kortársai, egy fogalom, a jövő embertípusának ígérete. Ő érte van minden verejtékes kínlódás, csalódások elviselése, a jelen nehéz küzdelme. És mintha ők ezért már most meg akarnának fizetni, szépek, okosak, önállóak, bátrak. Sugárzanak az egészségtől és jókedvtől. A szabad helyeken felnyergelt és szőnyegekkel borított tevék magas hátáról egész csomó gyerek lóbázza apró lábacskaikat és nagyot kacag a tevék ütemes, ringó lépéseit. Félni?... Ezt az érzést nem ismerik a szabad levegő szülőttei.

Délután van a felvonulás. Az egész város apraja-nagyja hullámszik az utcákon — a főútvonalon, amerre a menet el fog haladni, mindenütt fej-fej mögött az ablakokban és roskadásig zsufolt erkélyek. A menetet a tel-avivi rendőrség egy szakasza nyitja meg. Gyönyörű lovaikhoz mintha oda volnának nőve a jó fiúk, pedig rövid évek előtt még diákok, iparosok, kereskedők voltak a világ minden táján. Utánuk a Makabi sportklub biciklicsapata: egyforma dresszbe öltözött mintegy 1000 fiú és lány. Azután a Purimot és más történelmi jeleneteket szimbolizáló és a legkülönfélébb csoportok és jelmezesek, — lovon.

auton, teherauton, kocsikon és gyalog ezer meg ezer ember. Különböző cégek ötletes reklámjai. Hatalmas taps fogadja a legötletesebb és díjat nyert csoportot: a város és falu szimbolumát. Terjedelmes társzekereken egész sor emeletre beosztott üres négy fal, a legötletesebb felirásokkal: ez a város. Utána a falu következik: Mikveh Izrael hozta el három szekéren terményei legjavát, nem hiányzanak a legkülönfélébb szárnyasok és néhány szép hollandi borju sem. A barnára lesült izmos fiúk boldogan fogadják a megérdemelt tapsokat.

Hangos derűtséget váltanak ki a politikai vonatkozású csoportok. Tanári tógában hiveitől kísérve Cuza professzor vonul fel — Jos ci jidani — feliratú táblával. Megmosolyogták a csoportot, de egy megjegyzés nem hallik. Ma nem gyűlölnék itt senkit. A zsidó humor önmagát sem kiméli. Egymásután vonulnak fel a zsidó politikai aktualitásokat kifigurázó különböző csoportok, hangos kacagást váltva ki, amely azonban minden átmenet nélkül szótlan hallgatásba némul el. Az oroszországi cionista üldözéseket eleveníti meg egy csoport, felirataival követelve a Szibériába száműzöttek idehozatalát. A menetben ez évben először arabok is résztvettek, fél Jaffa pedig ott tolongott délután a tel-avivi utcákon.

A felvonulás után a tömeg a késő esti órákig hullámszik az utcákon, este újabb bálók és éjféltájban minden tágasabb utcán felhangzik a chalucok ütemes éneke és tapsa, körtáncukat a Hórát kísérve.

Chana Orloff (Paris): Pulyka (Bronz)

Hill Gilland (Paris): Chana Orloff

A francia szobrászatot két nagy név képviseli a Salon des Tuileries idei kiállításán. Az egyik Antoine Bourdelle, az új művészet régi mestere. A másik egy asszony, az első asszony, aki elvitathatatlan vezetőpozíciót szerzett a francia szobrászatban és akit a fiatal generáció még Bourdelle fölé is helyez.

A neve Chana Orloff.

1888-ban született Tsaré-Constantinokában, Ukrajnában. Nehéz és küzdelmes volt a gyermek-kora és nélkülözéssel tele az ifjúsága. Varrni tanult, de a szabónőt magasabb ambíciók fűtötték. 16 éves korában elhagyja Oroszországot, Palesztinába megy és mint munkásnő Jaffában telepedik le. Majd a Becalel-iskolába lép, ahol csakhamar feltűnést kelt művészi tehetségével. Hat évi palesztinai tartózkodás után tovább indul, 1910-ben már Párisban van és a következő évben belép az „Ecole des Arts Decoratifs“-ba. Itt fenomenális karriert fut be. Alig mulik el két év az Akadémiába való belépése óta és már két szoborral szerepel a párisi őszi szalonban 1913-ban. Ezzel kiállításainak hosszú sorát nyitja meg. A háborús években Páris legjelentősebb galériáiban jut szóhoz. És bár a nagy hivatalos szalonokban tárt karokkal fogadják, mégis hű marad régi elveihez, régi küzdelmeihez és továbbra is részt vesz a „Salons des Indépendants“ kiállításain.

Chana Orloff nem politizál. Nem propagandista, nem rendez akciókat. És mégis: érdemeiért, melyeket a francia művészet körül szerzett, a Legion d'Honneur lovagjai közé emelték. És az egykori varrónő, aki közben férjhez ment és özvegyiségre jutott, ma a legmodernebb stílusban épült és berendezett villájában Páris szellemi életének színe-javát látja maga körül. Műterme valószínűleg centruma a művészvilágnak, ahol sűrűn fordul meg. Mara Chagall a festő, Edmund Fleg a költő és átutazóban Bialik és a palesztinai művé-

Chana Orloff

szek mind, akik szívesen ülnek modelt az ünnepelt nagy szobrásznőnek.

Chana Orloff zsidó származású. Egy délorosz zsidónő, aki Párisba vezető útját Palesztinán keresztül találta meg.

Amikor az alkotáshoz hozzáfog, nem gondol sem származására, sem egy fajhoz vagy valláshoz való tartozására. A tiszta művészi feszültség bírja őt alkotásra, amely elementáris erővel keresi az utat, a megkönnyebbülést. Ha ehez nem ritkán zsidó témák adnak alkalmat, úgy ezt csak mint másodlagos jelenséget értékelhetjük. Csupán művészt akar alkotni és ráhagyja az írástudókra a megállapítást, vajjon zsidó szellem lebeg-e bronzai, cementszobrai és fafaragásai fölött, vagy nem.

A zsidó művészet lényegéről, létéről folyó viták végtelenjébe való bebocsájtkozást jelentené nem csatlakozni Chana Orloff felfogásához. És mégis kimerítően beszélni kell Chana Orloffról, a zsidónőről, aki nemcsak egy vita kiindulópontja lett, hanem egy másik vita végpontja is.

Mekkora hullámokat vert fel annak a szellemes dilettánsnak az ötlete, aki a nő és a zsidó alacsonyabbrendűségének a téziséét felállította . . . Otto Weininger teóriáit hangos, elkeseredett ellentmondással fogadták és viszonozták a zsidóság védői. Weininger a zsidó karaktert a nőével tette egyenlővé, azután mind a kettőt úgy mutatta

Chana Orloff önarckép-rajza

be, mely minden teremtő erőnek hijján van. És sokan a zsidóság ügyének védői közül ebben az összehasonlításban látták a nagy sérelmet, csatlakozva a női alacsonyabbrendűség fixa ideájához, amelynek pedig ma már semmivel sincs több jogosultsága, mint az egyéb antiszemita érveléseknek.

Chana Orloff nő és zsidó. Szelleme tehát — így lehetne mondani — kétszeresen terhelt. Otto Weininger receptje szerint képtelennek kellene lennie, hogy még csak egy kalácsot is árja tökéletességgel elkészítsen.

Az asszony, a zsidó asszony, Chana Orloff, nemcsak magas művészi értékeket adott Európa művészetének. Művei nemcsak boldog üzenetei annak a szerencsés beteljesülésnek, amely csak az egészen nagy lelkek tulajdona. Sokkal, sokkal több ő, mint egy képzőművésznő, aki úgy érti a fatökök és cementtömegek pasztikussá formálását, mint senki más. Még művészi technikai tökéletességében is csak előfutár. Egyéni utakon jár. Ezeket az utakat nem kellett keresnie. Nem volt értelmüketvesztett tradícióktól, befolyásoktól akadályozva. Saját útján járt, önkénytelenül, harc nélkül, keserű küzdelem nélkül, mint nap-sugár a tiszta égboltról. Tradíció nélküli és nem befolyásolt, mert zseni. És ezért alig van sarok a

Chana Orloff (Paris): Rubin, palesztinai festő

Chana Orloff (Paris): Josef Floch, párisi zsidó festő

nagy szalonokban, ahol ne lehetne látni jól vagy kevésbé jól sikerült Orloff-utánpótlásokat. Szorgalmas, gyakorlott kezek igyekeznek egy Orloff-tradíciót teremteni. De maga a művésznő az, aki a szándékot mindig megfiúsítja. Minden művével valami újat hoz, utánpótlóit minduntalan kihozza a koncepcióból, nem valamely szándékból, hanem engedelmeskedve a parancsnak, amelyet saját magától, zsenijétől kap.

A műkritika nagy kitartással ki akarja hámozni Chana Orloff művészetének alapvonalait. Az interpretálók ezen törekvéséből olyan sokoldalúság kerül ki, amely csupán színpompájával is hat. Minthogy a stereotip formula a „keleti zsidó nosztalgia“-ról ezzel a hellén-öröms temperamentummal szemben csődöt mond, minthogy a párhuzam a sötét hatalmaktól kínzott Dosztojevskivel nem állja meg a helyét, már egy kis megerősítésbe kerül a megfelelő vignettát megtalálni.

De kell-e mindig és mindenütt vignetta? Nem, Chana Orloffnak nem kellene címek, őt nem lehet paragrafusokba tagolni, az ő számára csak egy törvény létezik, az ősrégi, örök törvény, a szobrászatban mindenekelőtt pasztikát adni. Egyszerű és mégsem szimpla törvény; törvény, melyet a mi korunkban Chana Orloff segített győzelemre.

Gálosi Soma: Mikulás

(Szerzőnek „Király-utca” cím alatt megjelenő regényének egyik fejezete.)

A nagykörút egyik bárpalotája elé egymásután robogtak a magánautók, taxik, melyekben különböző korú, de kivétel nélkül jól öltözött uriasszonyok érkeztek. Jó ismerősökként üdvözölték egymást és felvonultak az első emeletre, melynek egész utcai frontját a kormányfőtanácsosék remek berendezésű lakása foglalta el. A háziasszony, a híres építész-vállalkozó felesége, szeretetreméltó kedvességgel fogadta a szalonban gyülekező vendégeit. A méltóságos asszony az úgynevezett elpusztíthatatlan szépségek sorába tartozott. Fejét gyönyörű hajkorona díszítette, mely idő előtt teljesen megőszült és így még hatásosabban emelte ki a szabályos arc még mindig megőrzött üdeségét és teljes összhangot biztosított a karcsúnak megtartott termettel. Ha még hozzátesszük, hogy a méltóságos asszony disztíngvált modora, mindig kedves mosolya mellett minden jótékonyági mozgalomban vezetőszerpet játszott, akkor készségesen meg kell állapítani, hogy megjelenése mindenki előtt kellemes volt.

Az apró asztalokon szervírozott tea elfogyasztása után a háziasszony kerekded és e téren rutinra valló beszédben üdvözölte vendégeit, az emberbaráti akciók intézőit és támogatóit, kiket bátor volt meghívni. Egy fontos kérdéstről van szó. Közeledik a tél és annak minden borzalma és igen sok, az idén a múlt évinél is több, szegény gyermek vár arra, hogy nemes emberbarátok lássák el őket a legszükségesebb téli ruházattal. Ha megengedik a hölgyek, az ehez szükséges anyagiak előteremtésére konkrét indítványa is volna, bár szívesen vesz bármi oldalról jövő jobb ideát. (Halljuk! Halljuk!) Szó volna ugyanis egy nagyobb szabású Mikulás-est rendezéséről. (Általános élénk helyeslés). Mielőtt még e tárgyban a hozzászólások megindulnának, kéri jóváhagyni azon intézkedését, hogy Frank Pál urat kérte fel a mai értekezlet titkári teendőire, az alakítandó lánybizottság előmunkálataira pedig két kis barátnőjével Bözsi lányát. (Élénk helyeslés).

Az emígy aposztrofált egy ablakmélyedésben összebujt három fiatal hölgy jeles színészi tehetséggel vágott komoly arcokat és csak szemük csillogása árulta el, hogy jól esne huncutkodni a szinte parlamentárisá vált hangulat fölött.

A nevének hangoztatásánál fölkelő és magát szertartásosan meghajtó úr, az egész város Frank Palija pedig nagy buzgalommal jegyzett az előtte levő ív papírra. A bár egyik lábára bicegő, de mindig kifogástalanul elegáns gavallér, már számtalan esetben végzett ilyen funkciókat, mert régen ünnepelhette volna már negyedszázados bálrendezői jubileumát, ha az örök ifjú agglegény ilyen

dátumokra emlékezni szeretett volna. Ugyancsak be nem vallott időtartamú barátság fűzte őt a házhoz és bár a korzón, színházban, társaságban soha sem hiányzott a méltóságos asszony mellől, éppoly kevésbé jutott volna bárkinek is eszébe gyanuskodni, valamint nem csinál senki sem pletykát abból, hogy egy hölgy esernyőjét cipeli mindenhová magával. Némely szép asszonynak ilyen szerencséje van.

Az elnöki megnyitó után keletkezett eszmecsere a helyhez illően nem volt valami túlságosan hangos, de annál általánosabb. Az egymás közelében ülő hölgyek apró csoportja között folyt, de a háziasszony maga is a két legtekintélyesebb nőegyleti elnökasszonnyal folytatott megbeszélés után kihirdette az egyhangú határozatot. Eszerint december 6-ikán, tehát péntekhez három hétre eső Miklós-napkor nagyszabású Mikulás-estélyt rendeztetik a Szent Gellért szálloda összes helyiségeiben.

Az értekezlet titkára egy közbevetett kérdésre általános figyelem között előadta, hogy a várható és előrelátható határozat reményében ő a helyiségeket már lefoglalta a jelzett napra, ne-

Chana Orloff (Paris): Férfi kalappal

Chana Orloff (Paris): Mandolinos nő

hogy esetleg más vallásfelekezetű társaság ebben a rendezőseget megelőzze.

A bejelentést helyesléssel tudomásul vették, bár a felekezeti kérdés érintése egy kis visszataszítást keltett, ez azonban rögtön eloszlott, midőn az elnöklő háziasszony kijelentette, hogy a gyermekfelruházás természetesen valláskülönbség nélkül fog történni.

Az összes jelenlevő zsidó urinők, — más-vallású véletlenül nem volt jelen —, helyesléssel tudomásul vették ezt a határozatot is.

Minden a legszebb rendben folyt volna le: a minden estélyi vendégnek kiosztandó Mikulás-jelvények jövedelmeztetése, az éjféltor bevonuló Mikulás, a leányseregből alakul. „Krampuszgörlök“ felvonulása, pezsgőssátrak stb., stb. A vége felé azonban a háziasszony Bözsikéje csinált kellemetlen szituációt. Ártatlan pofácskával állt elő azon indítvánnyal, hogy az est fényének emelésére nem kellene-e a fővárosi izraelita hitközségek elnökségeit és a rabbínatus tagjait a védnökségre felkérni és a dohány-utcai templomkórust is szerepeltetni.

Az elnöklő mama egyébként mindig derűs, mosolygó szeme most vészjóslóan villant legkisebb lánya felé, ki mellé félénken huzódzkodtak

meg a barátnői, kik közül egyikben Bruck Magdát már régen felismertük. A kellemetlen javaslat élet az egyik nőegyleti elnökasszony tapintatosan azal tompította le, hogy az esetleges okvetlenkedések és vallásbeli aggályoskodások elkerülése végett nem kellene-e a Mikulás-estélyt péntek este helyett szombaton megcsinálni. Efölött parázs vita indult meg, hogy másnap lehet-e Mikulásnapot tartani. Efölött majd a rendező-bizottság döntsön.

— Legjobb lesz, ha Pali bácsi sájlet csinál a kerületbeli plébánián, — vetette oda a szót a rettenetes Bözsi. Elszántan, mint aki ugys biztos a maga pofonjáról.

— Honnan veszi ez a leány ezeket a destruktív dolgokat — sugta oda a háziasszony egy barátnőjének, mikor erre a társaság helyéről emelkedni kezdett.

— Hidd el drágám, a hittanárok lázítják ezeknek a kifejezéseknek a tanításával gyermekeinket. Szerencsére ebben a társaságban úgy sem értették meg.

Ő azonban megértette. A néhai váradi metsző leánya ne értse?!

Az affér utójátéka Bözsi, a VIII. gimnazista, fehér-lakkos leányszobájában még aznap este a következőkép játszódtott le:

Bözsi éppen egy adott méretű kupszelet felületének és köbtartalmának kiszámításával bajlódott, mikor belépett hozzá a mama.

— Micsoda abszurd magaviseletet tanusítottál ma délután vendégeimmel és velem szemben? — kezdte semmi jót sem ígérő hangon.

— Bözsi kerekre nyiló szemekkel kelt fel munkája mellől egy ügyesen lejtett lépéssel a dolgozó asztal másik oldalára került és így némileg fedezékben lévén, csodálattal eltelve csapta össze kezeit.

— Jaj drága anyukám milyen szép vagy, mikor haragszol! Más asszony arcán kiülnek ilyenkor a furiák, te meg fenségesen bájos vagy ilyenkor is! Pedig felelősségre vonatásom nem is jogosult, mert ne feledd el, hogy nem mint lányod voltam jelen, hanem két barátnőmmel és osztálytársammal együtt mint az izraelita leányifjúság képviselői nyertünk részedről kedves, számunkra megtisztelő meghívást. Én tehát egy alkalmi testület tanácskozó tagja voltam és így immunitás véd meg az áldott anyakéz pofonjával szemben. Te ott nem az én drága mamám, hanem *primus inter pares* voltál.

A szép mama arcán Bözsi perorációja folytán már engesztelő derű kezdett jelentkezni, de az utolsó szavakra újból felfortyant.

— Hát ezek már micsoda zsidó kifejezések?!

— Mamukám, ne áruld el, hogy te még abból az időből származol, mikor a lányok még nem járhattak gimnáziumba. Mert ez latinul van és szabad fordításban azt jelenti, hogy a sok tyúk között te voltál a páva.

Ezzel nyakába is ugrott anyjának és annak diszkrétén rizporozott arcát kiméretlenül összevissza csókolta.

A maga a szeretet eme kitöréseit röviden türe, aztán odavonta lányát maga mellé a kis ülődivánra, de Bözsi kellemesebbnek találta, hogy a következő percben az anyai térdeken ringatód-zon.

— Nézd kis lányom, beszéljünk komolyan. Hiszen én alapjában örvendek, hogy te a hittanban éppen olyan jeles előmenetelt tanúsítasz, mint a többi tantárgyakban. De már második éve, hogy minden lehető és lehetetlen alkalommal zsidóskodásaiddal mindenki előtt tüntetsz. Már mást se hallani tőled, mint kóser, selsesach és Chevra Kadisa.

Bözsi széles gesztusra tárta ki kezeit, de aztán megint anyja nyakára kulcsolta azokat.

— Valljuk be őszintén anyukám, hogy ezzel a három kifejezéssel ki is merült minden tudományod saját hited ismeretében. De én ennél sokkal többet tudok belőle. De még mindig nem annyit, mennyit mint önérzetes zsidó még tudni szeretnék. De meg van a tervem hozzá, hogy megszerezem a hiányzó ismereteket. De a barátnőid és a többi hölgyek, kik mindenhol a zsidó társadalmat képviselik, nemcsak hogy nem ismerik saját hitüket, de más vallásbeliek szokásaiba és tradícióiba is belekontárkodnak, sőt azokat maguknak kisajátítják. Mondd drága anvuskám, mi közöttök a Szent Miklós püspökkel kapcsolatos legendához és a vele vonatkozásban álló keresztény ünnephez? Miért nem rendeztek chanuka-estét?

— Kedves lányom, én téged megdorgálni jöttem be, de eddig te vitted a szót — szolt leányát magától eltávolítva a kormányfőtanácsosné és méltatlankodva kelt fel helyéről. — Chanuka-ünnepély a Gellértben! Ezt azután jogosan lehetne zsidó tolakodásnak nevezni! Mindennek megvan a maga helye és ideje. A többi hölgyekkel együtt nemcsak támogattuk a zsidó egyetemi ifjúság vagy más testületek ilyen ünnepéleit, de azokon aktív részt is vettünk, úgy anyagilag, mint erkölcsileg. De én társadalmi lény vagyok és alkalmazkodom a társadalom felfogásához, amely már régen általánosan bevette ezt poetikus Mikulás-ünnepet, mely nem is annyira vallási ünnep, mint népszokás. Az egészben különben az a lényeges, hogy előteremtsük a szegény gyermekek felruházására szükséges pénzt. Amit nem lehetne összehozni például Hagada-árusításból. Lám még tudok egy héber szót, ha nem is vagyok olyan tudós cionista, mint a kedves lányom. Ez mind azóta van, mióta annyira barátkozol Bruck Magdával, ki egyebekben előttem is igen szimpatikus kis leány, de téged a Király-utca gettószellemével nagyon is hatalmába kerített.

— Nem akarok veled vitatkozni arról, hogy mi a cionizmus és mi a gettószellem, de ne hagudj kedves anyukám: Magda és én nem veszünk részt a Mikulás-estélyen. Mancik és bizonyára a többi Mancik is szívesen fellépnek mint Krampusz-görlök. Bennünket a matura előtti bokros teendővel exkuzálhatsz a hölgyek előtt. Ha valamit sajnálok, — tette hozzá pajkosan, — akkor az, hogy nem láthatom miképp fogják körülhódolni a gavallérok az én szép mamámat.

— Csacsi vagy kis lányom — szolt a kormányfőtanácsosné, gyengéden meglegyintette a lányka arcát és ezzel távozott.

Bözsi pedig a következő monologgal tért vissza küpszeletjéhez: „A várt poflevesből 99%-ot sikerült lealkudnom. Az elnyert egy százalék az anyai szeretet számlájára könyvelhető“.

Chana Orloff (Paris): Edmund Fleg, a költő

Magyar-Mannheimer Gusztáv

Magyar-Mannheimer Gusztáv 70. születése napjára*

A régi ének... Zsúfolt, szűk sikátor...
Szegény tanító, tudós prédikátor...
Gondtelt anya... lármás testvérsereg...
Mint sok nagyé, forrásod itt eredt.

Mikor születted, durvakezű osztrák
Bilincset nyögte gyászos Magyarország...
Igazait egyenlően áhító,
Most lelt egymásra magyar és zsidó!

S hogy a tavasz jégoszlatón kigyulladt,
S két elnyomotról láncokat lehullat,
Szülőd szemében örömkönny ragyog:
Immár családját óalmazza jog!

De te kerültél sík, polgári pályát,
Almodtad tenger büszke ár-ápályát,
Mit őseidtől Sors megtagadott,
Epedted az örvénylő Szabadot!

* Magyar-Mannheimer jubileuma alkalmából az Ernst-Muzeum bemutatja a nagy művésznak egész fejlődését reprezentáló munkáit és az alkotó erejének pompás teljéről tanuskodó legújabb műveit. A *Múlt és Jövő* ezuttal a legméltóbban Lenkei Henrik ódájával köszönti az e hasábkon több ízben méltatott mestert, aki művészetével és hűségével annyi dicsőséget szerzett a zsidóságnak. (Szerk.)

Alig serdülten, égő, kandi szemmel
Birkózni mentél annyi bűsz elemmel, —
Tehetséged korbácsa kergetett,
S csak önerőd vértette melledet!

Eléd meredt az Élet szörnyű harca,
A rossz győzelme, a jók rút kudarca —
Nem volt számodra menedék egyéb,
Csupán, mely mindent nemesít, a Szép!

Képzetednek ifjú, szűzi vágya
Ide emelt fel egy Tündérvilágba,
Hová nem ér piaci torz tusa,
S virul a báj s az összhang virtusa! —

Kemény ösvény visz hegymásztót magasba,
Külső, belső vész százszor megakasztja:
Közöny, lenézés, kétely, csüggedés
A Rontás ördögének könnyű rés!

S te, bárha célod bérctetőre tűzted,
Diadal szárnyán ellenid leküzdted —
Tiéd lett erdő, rét, víz, kert, halom,
Egy mesebeli nagy birodalom!

Ugy jártál ott, mint szeretet királya:
Ecseted volt a fejedelmi pálca,
Fű, fa, virág, lomb meghódolt neked,
Csatlósid: hajnal, alkony, fellegek!

S tekinteted mind szélesebbre tágul:
Gyöngyöt szedtél az élő sokaságbul, —
Gyerek, aggastyán, siheder, paraszt,
A te formádban új gyönyört fakaszt!

S hogy így sem telt be lelked szomjú lángja,
Zarándokútra keltél Kanaánba:
Itália, az örök televény —
Te is újjá születted melegén!

Sorrentó, Kápri! Ó, mi csodamámor
Buggyant ajkadra kristálypoharából!
S a mű, mit itt alkottál részegen,
Hívás, hogy mind üdvödben részt vegyen!

Hozsanna a világ dicső Urának,
Kinek parancsán menny, föld létre támadt! —
Igy harsonázott színszimfóniád,
Igy szállt egekbe zsoltáros imád!

S kiapadhatlan ihletek varázsa
Unszolt örökké buzgó áldozásra —
Művészetünknek fölkent papjaként —
Két kézzel szórtad a derűt, a fényt!

S most, hogy belépsz a patriárkakorba,
Unneplünk egy érzésbe összeforva:
Őrizd soká még szived szent hevét,
S munkáld a magyar zsidó hírnevét!

1929 március 28.

Lenkei Henrik.

Magyar-Mannheimer Gusztáv: Félelem

Dr. Fényes Mór: A reakció reakciója

Nem kellett a szellemtörténeti törvényszerűségre, a néplélekben végbemenő hullámvászás elméletére gondolnunk, amikor előre láttuk, hogy a hihetetlen mértékben felkorbácsolt fajgyűlölet egyszer csak kilengi magát és helyt enged a kölcsönös megértés szellemének. És csakugyan mintha csömört érezne a komoly irodalom a gyűlölködésben tobzódó, becsületben és vérben gázoló termékektől, felszínre kerülnek a józan kereszténység mélyéből is művek, melyek a zsidóság igazait védik, létjogosultsága mellett sikra szállanak. Travers Herford angol művei mellett, melyek méltó feltűnést keltenek az európai könyvpiacra (németre is le vannak fordítva, ezek ismertetését fenntartjuk magunknak), mert egy német lelkésznek, Ed. Lamparter-nek „Das Judentum in seiner kultur- und religionsgeschichtlichen Erscheinung“ c. munkája (Gotha, Leop. Klotz 1928) lepi meg az olvasóközönséget oly hangokkal a zsidóságról, minőktől már elszokott füle. A zsidóság körüli problema komplexum közepén természetesen a fajiság kérdése áll. Nem zárkozik el az elől a tény elől, hogy az éghajlat és egyéb földrajzi viszonyok bizonyos hajlamokat kiváltanak, bizonyos tulajdonságokat megrögzítenek, de fajiságról mint valami a népek élete fölött lebegő tychérről, végezettről szólni nem csupán természettudományi nonszensz, hanem azonkívül keresztényellenes tan is volna, mert hisz az nem kevesebbet jelentene, mint az egyéni akarat kötöttségét, a lelki életnek vértől való függését, a húsnak, testiségnek uralmát a szellem fölött. Vajjon egyazon fajon belül nem találkozunk-e éppoly divergenciájával akár a szervi, akár pedig a lelki, szellemi, kedélyi tulajdonságoknak, mint fajközi viszonylatban? És ha

lehetne sémi fajról szólni a zsidóság sokszoros elkeveredése után és ha lehetne is a népvándorlás hullámaitól elborított germánságban még ősi faji tulajdonságot biztos nyomait kimutatni, vajjon nincsen-e a nyelvnek nagyobb fajalakító hatása, mint a vérnek? (Erre minálunk Rákosi Jenő mutatott rá). Már pedig az emancipációs mozgalmak óta a zsidóság ezen új hatás alá került.

Aki a zsidóságnak erkölcsi bizonyítványát akarja elolvasni vagy másoknak felmutatni, annak „A zsidóság kultur munkája“ c. fejezet nyújtja világos és futó áttekintésben mindazt, mit könnyűszerrel emlékezete számára is megjegyezhet. A babiloniai kapcsolattól fogva napjainkig feltárja a zsidóság szolgálatait a világkultura számára. Ennek kapcsán aztán egyes világirodalmi nagyságoknak a zsidóság érdemeit méltató nyilatkozataira tér át. Herder, Goethe a bibliai szellem csodálói között elsőként állanak. Bemutatja néhány zsidónak államférfiúi tevékenységét, így Simson Eduardot és Riesser Gábor, előbbi a németbirodalmi gyűlés (Paulskirche) elnökét, utóbbi ez az új birodalmi alkotmány előharcosát a frankfurti birodalmi gyűlésen. Zsidó írók sorában elvonulnak előttünk Buber, Wassermann, Werfel, Weninger Otto. Ez utóbbi mintegy a maga sorsát jövendölte meg e mondásában: „Az ember csak a vallásosság

Magyar-Mannheimer Gusztáv: A művész felesége

hiányába pusztulhat bele“. A mai Goethe-ismertetőik legnagyobbjaiban: *Bielschowszkyban* és *Gundolfban* vajjon melyik olvasó sejtené meg a zsidót? A könyv nem mellőzi természetesen a kor egyéb szárnyrakelt jelszavainak birálatát sem a Talmudról, Izraelnek a kereszténységgel szemben való állásfoglalásáról és aki e téren objektív tájékozódást keres, bizalommal fordulhat e könyvhöz, mely a tudományos anyag teljes birtokában pártállástól menten tisztázza egy megértést szomjuhozó új generáció számára e kérdéseket.

Az első
Marcus-gázautomobil
(1865)

A Siegfried Marcus-emlékmű Bécsben

Az automobil feltalálója

Siegfried Marcus születésének 100-ik évfordulója.

Kevesen tudják ma már — és talán Ford maga sem tudja —, hogy az automobil Siegfried Marcus nevű zsidó találmánya. Egy mecklenburgi zsidó főtanácsosnak a fia volt. Hamburgban tanulta a mechanikát és csakhamar állást kapott a berlini Siemens és Halske cégnél. 1852-ben pedig Bécsbe költözött, ahol Prof. Ludvig kémiai laboratóriumában működött, majd 1860-ban önállósította magát. Sokféle műszer került ki Marcus keze alól, amelyet ma is alkalmaznak a táviratozásnál, rotációs szivattyuknál. Termo-oszlopáért az Akadémia nagy aranyéremmel és 2000 forint díjjal tüntette ki. Egy telegraf apparátusért, melyet 1870-71. háborúban használtak, elismerést kapott Blumen-

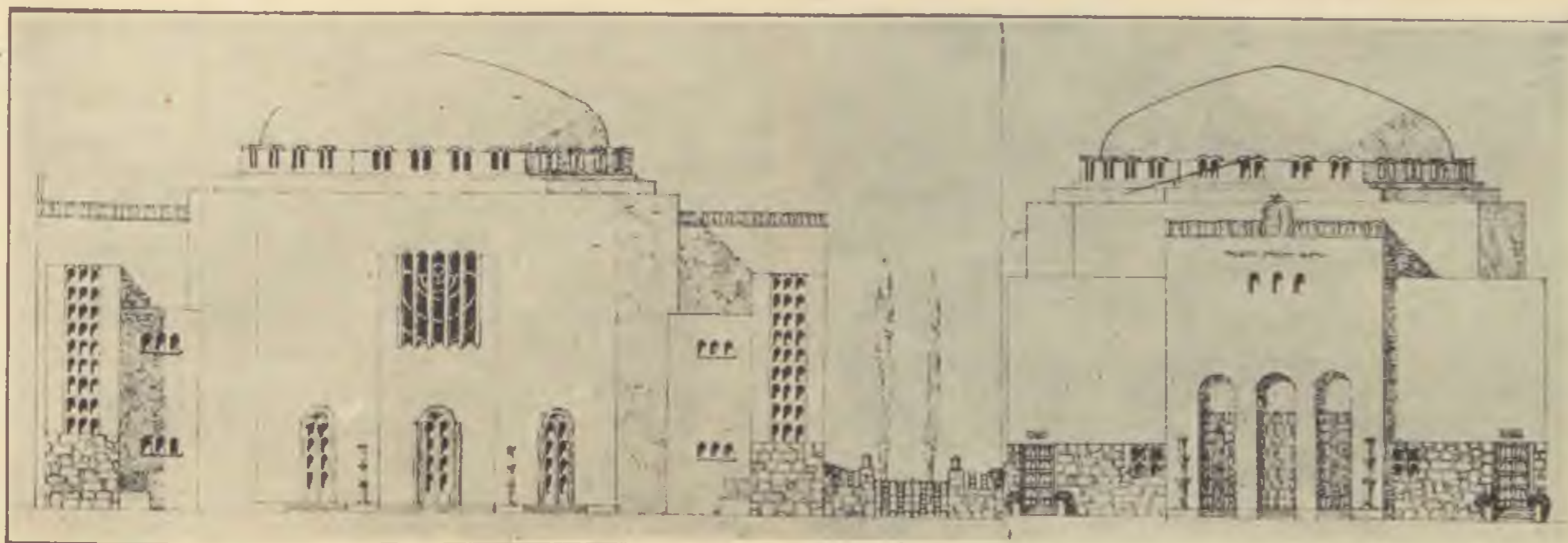
thal generálistól. 1861-ben hozzáfogott a gépkocsi szerkesztéséhez. Első modellje 1864-ben került ki, gázra berendezett gépkocsi volt, újabb típust szerkesztett 1868-ban, míg végül 1875-ben a rendes benzinautót hozta forgalomba mágnesvillamossági gyújtóval. Márkus 1898-ban halt meg Bécsben és halálának 10. évfordulója alkalmából mozgalmat indítottak, emlékének méltó megörökítésére. Szülőházát emléktáblával akarták megjelölni, de a háztulajdonos antiszemita érzelmeinek engedve, megtagadta az ehhez szükséges beleegyezést. Most végre megkapja Siegfried Marcus a méltó emléket, de még ma sem Mecklenburgban, hanem Bécsben, ahol halálának 30. évfordulójára összegyűltek az érdekelt körök és megbízták Seifert professzort egy méltó szobormű alkotásával. A szoborművet a Technische Hochschule közelében állítják föl és az érdekes és artistikus műemlék valóságos díszé lesz a városnak.

Siegfried Marcus,
az automobil feltalálója (1831—1898)

Az első Marcus-benzinautomobil (1875)

Wittmann Dénes és Mérei Jenő díjnyertes budai templomterve

Patai József: A Szentföld mai költészete

— Az I. M. I. T. februári estjén tartott felolvasás. —

Örök jegyese a Szentföld a héber költészetnek. Mintha elérhetetlen szerelmese volna. Pengeti a hárfát az évezredek kapuin és a történelemnek minden ajtónyitásánál epekedve fölneszel: jön-e, akiről az Énekek Éneke dalol: „Én kedvesem hangja, ime már jön, lépd el a hegyeken, szökdél a sziklákon“. És úgy szeretné kiönteni előtte a szívét: „Oh, mondd, nekem mondd, akit szeret az én lelkem, hol legeltetsz, hol pihensz nap delelőjén? Miért legyek, mint tévelygő társaid nyájainál?“ A be nem teljesedő szerelem kesergő bánatos énekei szólnak minden kornak poéziséből. Az örök sóvárgás és vágyakozás tiszta dalai. Tavasz ünnepén a zsinagóga félhomályában, ha harmatért könnyörög, felgyöngyözik lelkében a Hermon harmatának emléke. És a sátrak ünnepének utóján, ha őszi esőért fohászkodik, feléje hajtja a szél a Genezáreth kertjének meleg illatát. Juda Halévi Cionidái és látomásai, a bőjtnapok kesergései, gyászdalai, Izrael Nadzsara messiási epekedései, a kabbalista költők csodás víziói, a Szombatmenyasszony templomi és házi rigmusai, a Mendelssohn-növendék Letteris szimbólikus éneke az elveszett párja után bűgő galambról és Bialiknak bús köszöntője a Ciónból, a Karmelről visszatérő madárhoz (*El Hacipór*), mind-mind annak a végtelen szerelmeknek a szimfóniájába tartoznak, amelynek „paraszai tüzes paraszak, isteni láng, sodró vizek nem olthatják el, mert hatalmas, mint a halál, a szerelem...“

És mégis, mintha ennek az egész két évezredes cióni költészetnek valami platónikus szerelem íze volna. Álomlátás és ábránd, melynek talaja a könyv. Ha mindjárt a Könyvek Könyve is, amelyet hazául hordoztak magukkal a száműzetés talajtalanságában. Ha a Napkelet tiszta ragyogásában támadt ősi „Sir Hasírím“ dalol Én-Gedi szőlőről, látjuk a telt piros gerezdeket, amint hamvasan lemosolyognak a Holt-tenger izzó katlanába.

És Dávid király áldó zsoltárában él a Hermon havas csúcsa, „mint Áron szakálla, mely fehéren leomlik főpapi palástjára“. A diaszpóra éjszakájában ellenben csak sápadt, holdvilágos versek születtek. A Szentföld képe elmosódott konturokban, sejtelmes szilhuettekben, olykor éjféli kísértés szétfoszló árnyaként jelenik meg. Azért is lehetett minden valóságtól elvonatkoztatni és transzcendentális jelképpé lefokozni.

Máskép kellett jelentkeznie a héber költészetnek, amikor visszatérhetett az ősi földhöz és újra visszakapta régi talaját. Mikor újból honfoglaló zsidó légiók állottak Edom és Moáb határán és Dantól Beér-sebáig „zsenge ifjak és leányok lehajtják zengő életüket a földre, figyelve halkán, mozdul-e itt a rozsdá.“ (Uri Cvi.) Mikor Judea és Gallilea mezőin kapa-kasza pengése mellett fölzeng a héber népdal: „Reggeltől estelig — Szántók az ekémmel, — S ha Ráchelem hűtelen, — Nem csüggedek én el.“ És Ráchel és Sulamith, Ruth és Boáz ismét húsból és vérből való emberek, élő „reálítások“, akárcsak a búzakarászok, amelyek kétezer év után most ringatják először újra a fejüket Jizreel völgyében. Ez már nem a régi romantizmus légies ömlengése. Mikor a csillagos kanaáni éjszakában illatos szénakazlak tetején dalolják karban: „Jafim haléloth biknaan, Cónenim hém uvhirim“ ... „Szépek az esték Kanaánban — Hűvösek és ragyogók...“ És szól a refrén köröskörül: „Jilelath tannim nugáh techze dmi halájil“ „Sakálok síró üvöltése — Szakítja meg az éjnek csendjét.“ És valóság a visszahódított Kanaán hegye és valóság a sakálraj is, mely „kárt teszen a szőlőben, mikor bogyóink érnek“, akárcsak az Énekek Énekeiben. És a Galil kőbányáiban, ahol a legkeményebb követ „zsidókő“-nek nevezi az arab, új héber nóta kíséri a csákányütést, a sziklafejtést: „Karomat nézzétek — Nézzétek a mellem, — Kő és vas az izmom — Kő nem állhat ellen“ ... És

Uri Cvi, telavivi héber költő

a Kison maláriás mocsarait nyakig vízben lecsapoló fiúk és leányok, mialatt éles pengéjükkel a nádist vagdossák, éneklik a szegénylegény nótáját: „Chaluc, chaluc vagyok én — Chaluc, balga, boldog, — Nincsen ruhám, nincs cipőm, — Heringet se hordok...“ (Heringnek csúfolják a lógó nyakkendőt, mint az uriság szimbólumát.)

Új héber népdalköltészet bőségét termelte ki az új Palesztina pár esztendeje. Az a gyűjtemény, amely nemrég könyvbe foglalta a chalucok énekeit, az úttörők dalait, a legtöbbször már nem is tudja a szerzőt megnevezni. De Felső-Galileában, Kfar-Giladiban, Giladifalván és a szomszédos Tél-Chájban, Élethalmán, ahol Trumpeldor és társai, köztük két fiatal sómer-leány, hősi halált haltak a Galil védelmében, egy púpos tanító, Fisko, a naplomba írt egy egész népdalsorozatot, melynek ő a szerzője. Szájról-szájra járnak ezek a dalok: „Jaldati azavatni bli tikvoth“ „Elhagyott a babám reménytelenül... Elmegyek a sómerekhez, elmegyek a lovasokhoz, őrt állani éjjel, adjanak nekem lovat, nyerítő, tüzes lovat és a vállamra puskát, puskagolyókkal, küldjenek engem őrt állani, őrt állani éjjel, hogy ne epekedjem, csak ne epekedjem a babám után.“ „Selo etgagéá, ach lo etgagéá lejaldati.“ És szól a nóta a palesztinai nőhiányról, tréfásan, mélabús melódiával: „Jeruzsálemtől Metuláig — Nem találtam egy leányt itt.“ Népdalszerzeményeit írta a naplomba egy galileai pásztor is és egy munkás Ajeleth Hasachar-ban, Hajnal csillagán. És héber népdal lett a mi kedves

nótánk „Nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem, — Nem megyünk mi innen el“ ... „Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, — Lo néléch mipó“; Avigdor Hameiri, az „Ember tragédiájá“-nak fordítója, ültette át ezt a nótát a Szentföldre, új, szimbolikus értelemmel.

De áhitatra fordul a hangulat, ha sorra kerülnek a Galil hőseinek dalai, köztül a legióvezető Jabotinsky éneke: „Midan v'ad Beer Seba, mi-Gileád lajam“ ... „Dantól Beér-Sebáig, — Giládtól a tengerig, — Földünk minden tapodtat — Vércseppek szentelik. — Zsidóknak vérét itta — Mező, völgy, hegy, halom...“ És közben a félkarú Trumpeldor heroikus megdicsőülésének strófája: „Ajalet és Metulla közt — Van egy sír, glóriás, — Ott nyugszik hazánk őre, — Félkarú óriás...“ És zeng a sómerek éneke, amelynek első két sora kék-fehér zászlójukra van hímezve: „Bedám vaés Jehuda nafla, bedám vaés Jehuda takum...“

„Vérben és tűzben esett el Júda,
Vérben és tűzben támad fel újra...“

Hogyan helyezkedett el ebben az új milióban a költő, aki jött a Gálut világából és egyszerre csak feltárult itt előtte egy feltámadt élet, amely átugrani készül kétezer esztendő történelmi eseményeit?

Ha költeni annyi, mint ítéletet tartani önmagunk fölött, fel kellett vetődnie lelkében a kínzó kérdésnek: van-e itt egy magasabb gondolat, felsőbb etikai erő, amely a tiszta ideál emberét arra készíti, hogy Európa közepéből kiszakadva, sorvasztó sivatag-homokon és gyilkos malárialázban építse élete új otthonát? Mert a tiszta ideál emberét, aki Pán-Európáról, világpolgárságról, egyetemes emberiségről álmodozott és keserűen csalódott, nem találhatott boldogító kielégülést abban, hogy Ázsia partján új nemzet támad fel, ami a mai ideológia szerint legtöbbször azonos új elkülönödési lehetőségekkel, új ütköző felülettel! „Lenni nép a népek között és farkas a farkasok között“ (Hameiri). A tiszta ideál embere, a zsidó költő, csak úgy találhatta meg ennek a nagy problémának a megfejtését, ha a zsidó renaissance értelmét egy magasabb erkölcsi akarásban látta, ha úgy érezte, hogy a Szentföld megváltásával megváltódik a zsidó ember lelke is a Gálut kicsinyességéből és a próféták földje újra emberi kiválasztottság messiási bölcsője lesz.

Ebből pedig következik, hogy a héber költő mintegy isteni felavatás elé ment az ősök földjére. Hogy a költői beteljesedés ideálját nem a hellén poétaságban, nem a görög „poiein“-ben, csinálásban, művészi pepecselésben, játékos faragásban látta, hanem az ellenállhatatlan vízióban, a sorsdöntő kinyilatkoztatásban, „a prófétaság kútjában“, melynek vize nem részegíteni, hanem tisztítani akar. A „l'art pour l'art“ művészetet csak jóllakott, gazdag népek luxusának tekinti. A héber költőnek az újjászületés vajadásában feszült agy-

gyal kell figyelnie az induló élet lüktetését és kézen fognia a támolygó gyermeket és vezetni a bibliai ideál útjára, melynek „világtörténeti logikája azt diktálja, hogy megjavítani a világot csak Saddaj királysága képes, nem pedig a szegény szerencsétlen Szépség királysága, melynek védnöksége alatt iszonyúan csődöt mondtunk“ (Hameiri).

A mai Palesztina két legmarkásabb költő-egyénisége a magyar származású Avigdor Hameiri (Feuerstein), akiről Bialik azt mondotta, hogy „vele kezdődik az új héber poézis“ és Uri Cvi (Grinberg), aki a teljesen szabad héber verset honosította vissza a Szentföldre, — ennek a bibliai renaissance-nak a megszemélyesítői. Mindketten vallják az új héber költőnek ezt a magasabbrendű hivatását. „Klapé tisim vetisa“ „Kilencvenkilenc ellen“ a címe Uri Cvi egyik művének. De pontosan csak *kilencvennyolcat* kellett volna mondania. Mert Hameiri ugyanegy úton halad vele, ha formában el is térnek egymástól. „A zsidó átértéklődés törvénye a héber költőt is kötelezi, hogy mássá legyen, ahogy mássá lett minden egyes chaluc Palesztina földjén. Miért ne legyen tűz a héber alkotás? Csodálatos tükre a honfoglalás korának, a földi királyságnak, a látomás megvalósítóinak, a héberség felpirkadó hajnalának?“ „Elérkezett az ideje, hogy a héber művész kilépjen a művészet megszabott határaiból, hogy a zsidó kollektív érzésekbe merüljön és átfogja népe életének egész probléma-komplexumát“ — mondja Uri Cvi. „A mi művészetünk missziója, hogy megsemmisítse bennünk a Gálut zsidó kalmárainak kisagyúságát és neveljen egy új heroikus nemzedéket, ki hisz az Egyistenben és a benne hívő ember felső moráljában. Egy nemzedéket, amely fejleszti magában a kollektív emberi munka érzését, mely tudja, hogy neki társadalmi feladatai vannak: élni a saját népéért és az egész világcsaládért“ — írja Hameiri.

Talán észlelhető némi eltérés a felfogásban is. Hameiri látomásában talán több van az ideállá finomult „felső Jeruzsálem“-ből, míg Uri Cvi vízióiban a teritoriális „alsó Jeruzsálem“ lángol fel. De végeredményben Uri Cvi reménye is az, hogy „a nép szent lelke visszanyeri prófétai lendületét, ha kivirul előtte Erec-Izrael földje. Mert testi és szellemi életünk megszépítéséért jöttünk erre a földre.“

„Ez a föld, ez, az örületek földje.
Itt az Isten maga révedezve áll,
Itt az ember feje tüzes égbe málik
És prófétává válik,
Sziklák odujából ha ránéz a halál“.

(Hameiri.)

„Mióta visszatértek a földhöz, közelebb értek az éghez“ — mondja Uri Cvi az ő szélesebb sorai-
ban, melyeknek befogadására verseskönyveinek formáját félméteres terjedelemre kellett kiszélesí-

Ruben (Tel-Aviv): Uri Cvi, a költő

tenie. Hameiri is a felszabadulás nagy lendületében kiszabadította magát a kötött forma béklyói közül. Harcot indított a hexameter, idill és sok egyéb „idegen bálvány“ ellen. Uri Cvi azonban fékezhetetlenebb temperamentumával már egyenesen lázít minden „latin ritmus“ ellen:

Zsidó költő dalolhat-e római jambusokban, mikor
könnyeink cseppje nehéz, mint a Glóbus?
Széles verseket! Kusza, göröngyös verseket! Mint
Izrael útjai a világban.
S pirosra piros kiáltón, mint a vér! Ábel vére,
mely elnémult a földben és talán kiöntött
vérünk,
S ami ömlik még a homokba szerte szikkadásra! —
Hej, a nagy harag legyen ritmusunk, illőn minden
bántott nemzedékek bánatához...
Héber szavaink Izrael országából — dum-dum-
golyók a világ népei felé.
Mert mézet nem nyaltunk a világ erdőiből. Nyel-
vünk, mely vért nyalt, mint a kutya halot-
taink sebéből Európa közepében,
Hogyan dalolhat a hamis varázsban? És hogyan
látnök a kiszáradt testeket a mocsarakban,
sajgó lázak közepette?!...“

És a költő az artisztikummal kényeskedők ellen fordul, akik a csend dalát akarják tanítani, mikor füttyülő vonatokat kell vezetni Jericho völgyéig és fölverni álmából a sivatag csendjét. Ő „gyűlöli a vékonyka hárfákat, mikor fujni kell a harsonákat a népnek kapuin“.

Uri Cvi és Avigdor Hameiri

„S míg itt járok az ősök földjén,
Próféták földjén,
S nem hallanám a halálhörgést,
S dalolnék égről, csudakékről —
Béníts meg, Isten...“

(Hameiri.)

Tendenciás költészet ez! — fogják mondani. De vajjon, nem tendenciásak-e Jesaiás, Jeremiás, Ezekiél és a többi próféták, akik a kifejezés művészetének utolérhetetlenül magasabb fokára tudtak emelkedni, mint a görögök? És nem léptek-e a görögök is a tendencia területére, mihelyt a fejlődés folyamán a művészetben *narkózis* helyett *katarzist*, kábítás helyett tisztulást kezdtek követelni? Vagy, évezredek átugorva, nem tendenciás-e Petőfi vagy Ady költészeté és mindazoké, akik nemzetük, fajuk nagy problémáit átélve vívódnak és gyötrődnek azoknak emberi vonatkozásaival?

Az „esztétizáló“ költészet elkülönítheti magát a művészet zárt melegházában, mint a talmud-zsidó a „halacha négy rőfjében“. De az *eruptív* költészet künn lobog korok és idők viharaiiban és nem zárkozhatik el az események robogása elől. „Dávid zsoltára a mocsarakban“ (Uri Cvi) más, mint „Dávid zsoltára a szőlőszüretben“. És talán ép azért leginkább kifejezői a kornak, melyben szent álmok szövői „Vérrímekeket fűznek gyöngybe és mint én, láznakak vertjei, kolduskirályok, világjavítók...“ (Hameiri.) Hogyne visszhangzana a héber költő lelkében „a kiáltás, amely életünk mélységéből hallik a világ fülébe?“ És elmerülhet-e a héber poézis irodalmi absztrakciókban, mikor bibliai életvalóságok támadnak föl szemünk előtt a Biblia földjén?

S a kifejezés ereje is mintha visszanyerné bibliai monumentalitását, amikor a bibliai tájakat kell megeleveníteni. És zsoltáros melegség ömlik el a panaszon az elszakított „Trans-Jordánia“ miatt.

„És sokszor fekvőhelyemen egy fáj a testem: sajtó
bordám, mit levágtak rólam
túl a Jordánomon...“

S halálra búsít, ha elvonulnak előttem én földem
tájai, életemnek látomásai...“

Ezek a Tóra-pergamentek, mik fölé úgy görnyed-
tem, szent Tóráiró, kezemben kalamussal...“

Lábam előtt a Holt-tenger a feddés fejezete és az
Ébal-hegy az én púpom...“

És szám előtt Jeruzsálem szétzúzott koponyájával...
S mi az én életem e Tóratekercs nélkül a Világ
Anyjának ölén...“

Nem a régi biblikus hang-e ez, nagyított keleti képeivel: „Moáb a mosdómedencém, Edómra dobom sarumat“.

A palesztinai költő kitárt karjai átnyúlnak a diaszporába testvérei után és becézi mindazokat, akikben népe maradékát látja. Hameiri még Budapesten írta ezeket a héber strófákat, amelyek merő ellentétei Csernichovszky hellenizmusának és túl lépnek Bialik sajnálkozó részvétén:

„Van lelkemnek is büszke lángolása,
Mely nem fult még idegen tömjénfüstbe,
És szent órákban lánggra kap szívemben
Nagy lelketeknek porbafojtott üszke.“

S szentek előttem a vad, édes hangok,
Mik zsongnak avas foliánsok mellül
És szent előttem áldott könnyforrástok,
Mitől a vérem friss erőre pezsdül.“

S szentek előttem a bomlott kusza tincsek,
Mik szívem tiszta álmait szövök,
S szentek előttem a bús halvány arcok,
Mik kísérek örökkön-örökig.“

S szent előttem, mi lelketekben termett,
Isten, ki naggyá tesz határtalanul,
Kinek bemocskolt lelkemet kiöntöm,
Midőn bennem a pirkadat kigyúl...“

Uri Cvi Palesztinán át jutott el tincses testvéreihez, akiket még jobban megszépít a messzeség és valóságos glóriában látja őket távolról „amint Európában járnak. Kelet királyságának csodás követői“.

„És ha ott megtagadtam is testvéreimet, a tincses
zsidókat, zord haragjuddal, mely lobog ellen-
ünk, eretnekek ellen,
Kik kirugtunk a hámból a zsidó törzs szégyenéül,
Kik hasonlítunk pogányokhoz, szagosított
fürtjeinkkel,
Kik cigarettát füstölünk ünnep este, héber Istenünk
tüdejének rontására, —
Ime, itt a távolból, a héber tisztulás napjaiban, az
ősi törzs és Jeruzsálem Istenének földjén.
A Mindenhatóra! itt nem tagadom meg testvérei-
met, a tincses zsidókat!“

És amint szeretem a kopár sziklákat országunkban:
 meghalt királyságunk néma aranyszikláit,
 És „aranyom, aranyom”, így becézem a homokot
 itt, én aranyom, én aranyom a zsidó cham-
 szinban...
 S amint kényeztetem a romokat Cionban és bol-
 dogságomat találok e rejtelmes sívatagban —
 Hogy ne szeretném az élő arany talajt: testvérei-
 met, a tincses zsidókat taliszbán és tefilinben,
 És szombati prémsüvegekben, korának emlékei, és
 atlasz és selyem kaftánokban, halvány fényük,
 mint ódon ezüstkardok csillogása...
 És így látom őket távolról, amint Európában jár-
 nak Kelet királyságának csodás
 követei. —
 A keresztény Európa visszfényt kap nagy
 szemükből.
 És a gyermekek szemiből, kik nyomukban járnak
 bárányok melegségével és vékony szájuk, mint
 finom pengemetszés...
 És ha jajos éneklésüket gúnyoltam olykor, mert
 tudtam, van kilencedik szimfónia a világon.
 És könnyű az ő gyászuk, megmérve a könnyel és
 vérrel Chopin pogány gyászindulójában, —
 Most értem jajjos daluk mélységét, minden ember
 dala ez, süitott nemzetségről nemzetségre.
 Széttépett szívek foszlányainak dala ez, fölremeg
 ujjaim hegyéről és sorvadás vonaglik testemen,
 ha dalolom...
 Most én is gyűlölöm, mint ők, a latin írást, a cyrill
 betűket,
 Ezekkel a betűkkel villogtak a rettegés parancsai
 a falakon, az utcán.
 (És ha e betűkkel láttam is a látomást Nietzsche
 emberfeletti emberéről!)
 Most megnyílt bennem a zsidó lélek vágása és ma-
 gamba szívom apám zsidó házának szentségét.
 Mely a mérsárlás idején az egyetlen otthon
 a világon...

Nagy horizontok nyílnak a Kelet fényében. És
 hogy végletre látunk, galileai pásztor-
 testvért lát a költő a nazarethi Jézusban is. És
 megtestesítőjét a zsidó tragikumnak, hogy élete és
 vére árán kellett a zsidó tanítást széthordania a
 világba, ahol „prófétai zsidósága a kultura el-
 kanyarodása folytán inkvizíciós gyűlölet forrása
 lett”. (Hameiri.) Uri Cvinek egyik legmélyebb
 verse az „Ölötte”. Vízió a galileai zsidóról, aki
 ma is prédára tárja testét a napnak, a szélnek, az
 esőnek és az emberek szájának, hogy csókolgassák,
 mialatt gyűlölet sziszegése ijeszti a lelkeket... A
 keresztet befogó háromszög árnyékának fehér félel-
 méről, mely „fehér, mint a fehér lúgkő, mit szá-
 junkba adtak a világ gálutában... A világ meg-
 váltásáról álmódzó genezáreth-parti zsidó pász-
 torról, akinek nevében zsidó testvérei ezreit vit-
 ték tömjénes autodafék máglyáira és akinek lábai
 előtt víziójában a héber költő levágott koponyáját
 látja...

Chana Orloff (Paris): Bialik

Mit mondjak Galileában, fölfeszített testvér,
 Ha megyek és találok
 Galilea napégette pásztorait, álommal a szemükben,
 Ha látni fognak Európa öltözetében.
 És szememben emléke sincs a keleti ragyogás
 máglyájának,
 Csak fényzilánkok a napnyugatról: sápadt vér
 És pillanatonként kések villanása... s talán
 A háromszög árnyéka az alakomon:
 A kereszt. — Ez a szomorúság.
 És ők kérdeznek: a világ Gálutából
 Beszélni valód van elég, — mondd,
 Mi a sorsa Jésunak, fölfeszített testvérünknek
 A keresztfák sokaságán
 A világ Gálutában?
 Zúgnak-e harangok ezrei
 Tornyok ezreiből
 Feledést az agyába? —
 És ő még mindig kitárja meztelen testét a szélnek,
 Az esőnek,
 A napnak,
 És az emberek szájának,
 Hogy csókolgassák?...
 És az eszrogokat, szőlőket, mandulafákat
 És a pálmát, mely kidugja fejét pirosan
 Az estnek tömjénében,
 Míg a homok aranya
 Ezüstre válik
 A hold fényében —
 Elfeledte a mi testvérünk?
 És a meleg Tibériást a Genezáreth partján
 És a fehér Názárethet a hegyek között, —
 elfeledte-e?

És mi megmaradt az oszlopcsarnokokból,
 Ahonnan kivonult, mint király...
 Még sistereg a máglya a hegy csúcsán
 S még lesi a kígyó csodás fényét,
 Hogy feléje csússzon zizegve, csörögve
 És a Genezárethen halkan siklik a csónak
 És a halász nem merészli kifogni hálójával
 Az arany dinárokat a vízből...

Mit mondjak Galileában az álmodozó
 pásztoroknak,
 Kiknek az egek édessége foly piros vérükben,
 Hogy fedjem föl fájdalmad és szégyened
 A világ Gálutában,
 Ha zúgnak a harangok
 És szemed előtt alkonyodik az ég,
 És drága gyertyatartók kigyulladnak
 kápolnáknak,
 És orgonák bűgása ijeszti a lelkeket
 És fehér a félelem, mint a fehér lúgkő,
 Mit szájunkba adtak a világ Gálutában...
 Hogy nézzem majd, mikor összeráncolódik
 homlokuk
 És a fájdalom égő lángja lobog a szemükben:
 „... És ő úgy csüng ott
 Keresztfákon nappal,
 Kösziklákön éjjel,
 És nincs ki megmentené?“ ...

*

Es felelt nékem sajnó testvérem sajnásában...
 (Alkony pirja volt rajtam és keresztfáján,
 A templomajtóban zúgtak a harangok)
 — „Menj, menj Galileába,
 Tested beburkolva mélyen,
 Ne mondd el:
 Ő ott csüng
 Halottan
 A fán. —
 Ő lebeg a világ közepében és néz
 A nemzedékek végéig
 Világ végtelenjében.
 És nagy az ő sóvárgása Izrael országába
 És ő visszatér Izrael országába, a Taliszban,
 Mely vállán lengett, midőn ott állott a kereszt előtt
 És idők és nemzedékek végén föllobog
 A világ megváltása,
 Mint kigyullad a Menóra
 és Dávid fiának koronája
 Ragyog szent fején...“
 Hold sápadása volt, halott szépsége az arcokon
 És a kereszt árnyékot vetett — az ősi félelem volt,
 Nemzedékek félelme,
 A háromszög félelme, —
 És láttam levágott koponyámat a lábai előtt...

Levágott koponyák erdeje fölött nem lebeg
 a megváltás szelleme. Kell hogy jöjjön a judai próféták álma, a messiási béke új világa...

Fölösleges hangsúlyozni, hogy az irodalomtól
 átítatott ifjú Palesztinában megszólal a régi és új

héber költészetnek széles skálája, a lírának és epi-
 kának változatos gazdagsága. És természetesen az
 európai poézisnak sok visszhangja is. *Bialik* félbe-
 szakította a Szentföldön a galuth énekét, de Ción új
 dalai helyett a zsidó renaissance kulturájába akarja
 illeszteni a középkori héber költők kincsesházát,
 összegyűjti, kommentálja, kiadja *Gabirol*, *Ibn Ezra*,
Manuello verseit. Mintha hidat akarna verni az
 ókor és az újkor között. *Simonovits* poémái, me-
 lyekből a chaluc-romantika sok megkapó fejeze-
 tét ismerjük meg, külön méltatást érdemelnek. A
 régi gárdának több tagja Jeruzsálemben és Tel-
 avivban, a Karmelen és a Sáronban folytatja a
 gáluthban megkezdett poétaságot, sokszor válto-
 zott, frissebb hangon. *Baras*, *Slonsky*, *Bass*, *Ben-
 Jisáj*, *Szilman*, *Ginzburg*, *Aszaf*, *Halévi*, *Avi-
 Shoul*, *Ben Cijon*, *Kareni*, *Rimon* és a zsidó val-
 lásra tért és héber költőnévé lett *Eliséva* a lírá-
 nak egy-egy típusát képviselik. A dráma is kezd
 kibontakozni. *Avi-Shoul* drámai víziójában fel-
 figyelünk a „szent falat csókoló koldusok százezrei-
 nek fájdalom-énekére“. A morál-irodalom, ahová
 az idén megjelent *A. D. Gordon* műveit is kell so-
 rozunk, szintén a költészet magaslataira emelke-
 dik. De nem célozom itt irodalomtörténeti kompen-
 dium adása. Csak a legjellemzőbbet, a legkidombo-
 rodóbbat, a *legmaibbat* akartam bemutatni. És
 Hameiri és Uri Cvi verseiben látom azt az új
 Szentföldből sarjadt genuin zsidó költészetet,
 amelynek gyökerei visszanyulnak a próféták lel-
 kéig és amely a messiásvárásban vajudó mai kor
 lelkének legmélyebb kifejezője.

Ott, hol a zsidó művészek „Isten keresők“
 extázisát metszik fába és linoleumba, ott hol az
 expresszionista festő úgy ábrázolja a szamarat Ga-
 lilea hegyei között átszellemülve, mintha csak meg-
 váltót várna a hátára, ott, ahol a költő, ha nincs
 próféta, áldozár, megragad minden nyomoré-
 kot, szólván: nem te vagy-e, kit úgy hívnak, hogy
 Messiás? — ebben a lázas, forrongó, új-keresésben,
 Hameiri már a Messiás árnyékában csillapítja
 szomjúságát:

„Csitt, csönd, hallga, hunyjátok be szemetek,
 Ime, már jön. —
 Isteni üdvözlét, üdvök esője,
 Ime, már jön.
 Ime, már jön, közeleg előre,
 A zengő kertből új szent dal ragyog —
 Csitt, csönd, hallga, megálljatok...“

És miért ne indulhatna ki újból Ciónból a
 Tan, miért ne jöhetne az igaz világosság a világra
 a földről, melyet Uri Cvi Heroicájában így becéz:

„Ime, a föld alkonyatban csudásan csudás; föl-
 magasztosult szent csarnok, milyen még nem
 volt Istennek a Földön.

És vár, vár, hogy jönnék királyok magas tevék
 pupján és messiások fehér öszvéreken, dalolva
 a Város felé...“

Dr. Dési Géza

Fejek az Országos Konferenciáról

Dr. Eulenberg Salamon

báró Kohner Adolf dr.

Sándor Pál

Hammer Dávid rajzai

Az Országos Konferencia

Ha nem is bontakozhatott ki olyan arányokban, ahogyan kívánatos lett volna, mindenesetre jelentős és dicséretreméltó kezdetnek mondható. És remélhető, hogy Kohner Adolf báró és dr. Eulenberg Salamon és munkatársaik nem fognak megállni a félúton, hanem befejezik a sok buzgalommal megkezdett akciót, a különböző bizottságoknak kiosztott munkálatok pedig nem lesznek a „nonum prematur in annum“ sorsára ítélve, hanem valóban az ügyek komolyságához méltó eredményt igyekeznek majd felmutatni. „A 60 éves *multra* visszatekintő kongresszusi szervezet hiányainak pótlására és a megváltozott viszonyoknak megfelelő alkotmány létesítésére“ amint Kohner báró az egész problémát felölelő elnöki megnyitójában méltón kiemelte, égető szükség van és az elodázás nagy kárt jelentene az egész felekezet presztizse szempontjából. „A vagyonváltási földjuttatás kérdése, a hitoktatás elmélyítése, a vidéki törpe hitközségek megmentése, a rabbik és hitközségi tisztviselők nyugdíjbiztosítása, a közalap felújítása, a rabbi és tanítóképző internátusának létesítése“ olyan problémák, melyek sürgős megoldásra várnak. És valóban sajnálatos, hogy az oly rövidre szabott idő miatt a legfontosabb kérdések alig kerültek megvitatásra, Eppler Sándor nagyszabású előterjesztése a nyugdíjügyről

még a referátum előadásáig sem jutott, a Közalap felújítása pedig dr. Mezey Sándor alapos elaborátumán és báró Kohner Adolf 10.000 pengős adományának bejelentésén kívül szintén nem talált arra a méltánylásra, amelyet a nagyfontosságú restauráció kérdése megérdemelt volna. De így hiányossága mellett is szép munkát végzett az előkészítő konferencia. Petri Pál államtitkár mintegy az államhatalom nevében jelentette be, hogy „mindent el fogok követni, hogy az országos konferencia programpontjai a lehetőségekhez képest megvalósuljanak“. Ez a program azonban még nem kristályosodhatott ki. Dr. Gábor Gyula és dr. Endrei S. Henrik, dr. Krón Ferenc és a többiek sok érdeemes eszmét vetettek fel és tanulságos a kép, melyet dr. Winkler a vidék szomorú helyzetéről festett. Lélekemelő jelenetekben sem volt hiány. Dr. Hevesi Simon bevezető és dr. Kiss Arnold záró imája méltó keretet adtak a konferenciának. Örömet keltett, mikor a kormány képviselője hangsúlyozottan kiemelte a vallásos zsidóság értékét és mikor Gerlóczy miniszteri tanácsos kijelentette, hogy „Az első akarok lenni az önök törvényes érdekeinek védelmezésében és jogaik érvényrejuttatásában“. És megható volt a tisztelet és szeretet, mellyel a felekezet képviselői Kohner Adolf báró elnököt körülrajongták, aki viszont nagystílusú, főúri vendéglátással tisztelte meg a konferencia több száz résztvevőjét.

Dr. Hevesi Simon

Dr. Kiss Arnold

Dr. Löw Immánuel

Fejek az Országos Konferenciáról Hammer Dávid rajzai

ÉBREDÉS.

S én akarom, hogy belőlem törjön fel mély hangja meggyalázott zsidóim vérének, mely kiált
 az ősi föld felé: Anya, Anyánk!
 Nélküled, Föld Anyánk, lebegnénk a csillagokon és ragyognánk, mint ők és lehullanánk, mint lehullanak ők.
 Minden kuszáltságból, kigyózásból, vonalak töréséből élesen vág ki, mint penge éle az egyes vonal:
 Zsidó föld!
 Hömpölygő küszöbe a Nilus és kijárata a Libánon...
 A Földközi-tengert nem nézem én, mint poéta testvéreim, hajnali fényében és alkonyának fenségében.
 Ha kimegyek is a partra, mikor kizengenek a sugarak és mikor elrejtőznek,
 Gondolkodásra készítem gondolatom: Bér szárazföld területén itt e hatalmas vizek helyén — és kitágulnának
 héberségem határai.
 Mennyi város iparra, mennyi falu aratásra, kenyérre!
 S ha már tenger van itt s nincs választás, — mit nézzem a napkelte fényét? Mit nézzem napszállta fényét?
 Most nézni kell nap-nap után Jaffa kikötőjéből a vizekre: Számlálni a hajók árbócait, mennyi jön,
 mennyien jöttek a számüzetésből.
 (Európa beteg és kihányja nékem megalázott zsidóimat.)
 Sivatagjaim csucsáról és elperzselt síkságaimról sóhajok jönnek csontjaimba és ezer éjszakával sötétítenek,
 Ha gondolok a tájra a Holt-tenger és Jerichó közt.
 És sokszor éjjel fekvőhelyemen úgy fáj a testem: Sajgó bordám, mit levágtak rólam, túl a Jordánomon...
 S halálra búsít, ha elvonulnak előttem én földem tájai, életemnek látomásai...
 Ezek a Tóra-pergamentek, mik fölé úgy görnyedtem: Szent tóráiró, kezemben kalamussal...
 Lábam alatt a Holt-tenger: A feddés fejezete és az Ébál hegye az én púpom.
 És szám előtt — Jeruzsálem szétzuzott koponyájával.
 És mi az én életem e Tóratekercs nélkül a Világ Anyjának ölén?...
 Itt az idő, ledönteni a ponyvasátrat, mit kiki terített magának, hogy üljön és szőjje vágyait, mint a selymet.
 Ideje fölkelteni a vért, mint háboru napján, királyi parancsra.
 Ideje megremegtetni a szívet, mint földrengéskor.
 Ideje fölmérni minden csepp vért, harmatot és verejtéket minden szüz sziklán és izzó homokon, nagy
 szomjuságunk mérőköveivel...
 Ideje imádkozni Istenhez, — és akarom, hogy belőlem hasadjon ki a népek közt szétszórt millióknak imája:
 Teríts felhőket e költői kékségre, hadd takarják el, legyen eső országunkban, mint mindenütt a világon.
 (Vigyél izzó nyarunk fölöslegéből Szibériába, — Isten, elég nekünk!)
 Ideje tudni, minden pillanatban, mint égő húsba hasadjon bele minden ajkbiggyesztés, midőn zsenge
 ifjak és leányok
 Lehajtják zengő életüket a földre és figyelik halkan, mozdul-e itt a rozsdá...
 Mióta visszatértek a földhöz, közelebb értek az Éghez!

SZÁLLJ, LAZADÁS DALA...

Kelj, lázadás dala, kelj Izrael országáért, miként beléhasít az ágyu a hegybe a holtak várával szemközt.
 Izrael Istene nincs a vékony csöndben. A mi Istenünk a vérben mi zúg, mi fellobog a tűzben.
 Midőn megrendülnek az ember fundamentumai, miképp a földnek rengésekor.
 Gyűlölni tanultuk a csendet, mert az evett meg minket, mert az parancsolta ránk a hallgatást,
 ha belénk sűrűsödött az undor,
 Míg a csend a félelem sziklája lett marannus életünkben, míg a gyalázat ki nem gyújtotta nagy csillagait...
 Mi, amint vagyunk, ős lázadók lelkének hordozói, ébresztők csapata a huszadik században,
 Kimentünk a sivatagba, hogy fölkeltsük a koldus királyt...
 Hogy fölemeljük az elsülyedtét, hogy mennydörögtsük az elhallgatottat e hazának földjén,
 Melyben, mint csiszolt üvegnek, mélyén látjuk
 A királyságot, mely beléjerejtve, Dávid pajzsával és karddal a szívében,
 És kiduzzadó ereit a vad örök héberségnek.
 Arcunkon jelei a viharnak és a héber harag. Szemükben a fény tegnapi tüzek pirjából,
 A Messiás látomása a szívből, mint nemes érc a tűzben.
 És ki a puhaszivű, ki még tanítaná nekünk a csönd tanát?
 És ki az ember, ki kalmár serpenyőjén mérlegelné lobogásunk súlyát?...
 Ahogy beléhasít a villám a fába, úgy hasított rejtekbe napjaink hajnala, mely fölkelte oroszánok ordításával!
 Egyiptom folyójától Szíriáig megesküdünk: hogy meggyalázzuk szent csöndjét e történeti sivatagnak,
 Hogy füttyülő vonatokat vezetünk Jerichó völgyéig!

Hogy fölébresztjük a mi Caesarcánkat Edgar Poe álmából!
 Hogy dalra tanítjuk a halott Filiszteának Askelonját is!
 S hogy fölszántjuk Isten mezőit ember fainak mezőivé, hol imádkoznak esőjükért és harmatukért...
 Kelj, lázadás dala, kelj, légy dala sivatag tájak gyűlölőinek, kik gyűlölik a csodás csendet, az aranyló homokon...
 Gyűlölik a költői kékséget, mely szertefoszlik,
 Gyűlölik a távoli horizontokat és becézik a valóságot,
 Gyűlölik a vékonyka hárfákat, mikor fujni kell a harsonákat a népnek kapuin.

A KILENCVENKILENC ELLEN.

Ti, akik tintával sirtok fehér lapokon, mikre írni lehetne hűséges leveleket lelki barátokhoz, távoli világokba,
 Vagy forrasztani tűzbetűket véres bánat kohójába, hogy lobogjanak az ember lelkének, mint prófétiai foszlányai,
 Ti, kik oly könnyűsúlyuak vagytok lélekben, szívben, életetekben, amily nehéz a költészet mézével,
 borával és könnyével...
 És akarnátok, hogy veletek menjek én, vad költő, hogy veletek gyülekezetben daloljak dalt a héber
 kényeskedők parancsa szerint, —
 Bizony, mondom néktek: Siessetek, zárjátok be az ablakokat, hogy ki ne szökjön szívetek, mely remeg,
 mint a higany, ha átmegyek izzásomnak aranyával, mely körüllobogja, mint palást, égő testemet...
 A kovácsoknak, ha piroslik vasuk itt, nyujtom kezemet és azoknak, kik járnak jó barmuk után a sivatagban.
 De, mint teve mit vezetnek a homokban és cipeli terhét nyugodtan, nyugodtan és csilingel csengőjével,
 alázattal, éjjel-nappal, — nem leszek én!
 Hanem, mint ökör, mely bög reggel, ha kimegy a nap elé és az ember kimegy kinlódásra estig
 és némelyik éhezésre...
 És éjjel társulok a tengerrel itt, fenségével és félelmével és mint ő, lebeverek én is erre a sárga földre,
 És olykor kutyaóhoz hasonlítok, hűségem és sóvárgásom lihegésével.
 Nem dalalok bezárt versekben: Szívem kapui nyitva...
 Mig nem tehetem e szívet valóban gyülekező házává minden szenvedőknek, kik sóvárognak haza után
 hazájukban,
 Hogy jöjjenek belém, mint korcsmába, vagy szentélybe...
 És hetven évig ha élek, csak hozzájuk csatlakozom én és járok e sóvárgó csapat élén, keresni a héber
 próféta kutját...
 És földi kenyér hijján iszom égi malasztot és az alkonyatból harapok piros tök belét estebédre,
 És ajkaim esti imát rebegnek sok-sok szegényért, kik gyötrődnek, mint én, Izrael földjén,
 És a testek éjjéli sóhajtását a barakokban hallgatom, mint a hajók kiáltását tornyosuló tenger árján.
 Ez a költő törvénye a vad zsidó tanaiban.

Samaritánusok imája a Garizim-hegyén

A ZSIDÓ ANTISZEMITIZMUSRÓL ÉS A „GOIZMUS“-RÓL

prédikált Newyorkban dr. Stefan Wise, Newyorknak magyarországi származású leghíresebb rabbija. A „goizmus“ a zsidóság legsúlyosabb betegsége. Mindig csak utánozni a gójokat, ez a legfőbb törekvés, aminek oka a zsidók bizonytalansági érzésében keresendő. Ez a bizonytalansági érzés egyformán megvan a zsidóság legalacsonyabb és legmagasabb rétegében. Sőt a magasabb körökben még fokozottabban van meg és valóságos „remegés“-sé válik. Folyton reszketnek, hogy valami megzavarja a „biztonságukat“. Új zsidó réteg vagy új zsidó eszme. Egy zsidó nábob eldicsekszik, hogy ő az egyetlen zsidó, aki a „Hotel Verplazza“-ban lakik és érezni a hangján a reszketést, hogy ha netalán még kilenc zsidó tolnak oda, ki fogják dobni őt is. A másik zsidó hidegen mondja: „Az én fiam az egyetlen zsidó növendék a „Szentháromság“-iskolában“, vagy „az én leányom az egyetlen zsidó tanuló a Szent-Anna-intézetben“ és egyik sem olyan bornirt, hogy erre a lehetetlen szituációra büszke lehetne, de szemében annak az embernek félelme, aki nem tudja, mit hoz a holnap. Egyelőre a Ku-Klux-Klan-mozgalom alszik és Henry Ford visszavonta zsidórágalmait, mielőtt „A“ típusu automobilját forgalomba hozta, de a zsidó tudja, hogy jönnek majd új vádak és új vádaskodók és akinek nincs eladnivaló autógyártmánya, nem fogja olyan könnyen visszavonni. Ez a rettentő állapot a zsidó élet legfájóbb sebe. Ezért kapkodnak az orvosságkeresésben és mindenben. Ezért keres a zsidó nagyiparos és bankár keresztény tisztviselőket, keresztény munkásokat és ha a megszegyenítő cselekedet okát kérdik, magyarázni fogja, hogy a zsidó alkalmazott tehetségénél fogva előbb-utóbb konkurensévé növi ki magát. Mintha monopolumokat kaptak volna a Gondviseléstől az egész amerikai közgazdaságra! De hol a demokrácia, ha eleve el akarják zárni az utakat az új feltörekvők előtt? És hol a zsidó becsület és emberi becsület? És nem veszik-e észre, hogy a zsidó antiszemitizmus egyben teljes igazolását jelenti a nem-zsidók antiszemitizmusának?

ÚJ KÖNYVEK

AZ IRODALOM TÜKRÉBEN.

A múlt év egyik legnagyobb könyvsikerét egy bibliai regény hozta, mely Sámson életét dolgozta fel. A könyv írója nem nevezte meg magát, de a nagy siker csakhamar leleplezte, hogy Altalena azonos azzal a romantikus zsidó politikussal, Vladimir Jabotonskyval, aki a világháború során a Palesztinát visszahódító zsidó légió parancsnoka volt. E regény után „Richter und Narr“ a címe, tudjuk, hogy az az író, aki a zsidó világpolitikában a messzenéző romantizmust képviseli, a zsidó irodalomban azt a politikust, aki Sámson-t valóban bírónak formálja Izráelben, messze kimagasló hőssé, kinek politikai végrendeletében az a keserű törvény bír teljesedését, amely törvény volt akkor s változatlan keserűség most is. „Tanuljon meg Izráel nevelni“ ez a profécias kicsengése ennek a könyvnek, mely minden szavával, ízével, gondolatával: maga a biblia. És ez nem túlzás, mert a bibliai kor nem archaisztikus emlék. fölelevenített, művészi eszközökkel, de mégis mesterségesen rekonstruált múlt: de maga az élő valóság. Nem paradoxon: alig volt könyv, melyben oly közel éreztük volna magunkhoz a biblia levegőjét, mint ebben a regényben, még magában a bibliában is alig.

Sámson alakját éppen a bibliai levegő kápráztató való-

ságától fosztja meg egy másik író, Felix Salten, aki Sámson címmel ugyancsak regényt írt e zsidó hősi figuráról. De az ő Sámsonja kilép a bibliai köréből, ódon emberi történet, lelkiekben napjaink valósága. Szép, szép: de oly kicsi ember oly semmi élete. Az írói összevetésben mélyen alulmarad Felix Salten, akinél efemer élet szerelmi kalandja, ha még olyan szép, nemes veretű is, mi Altalena regényében sors-tragédia. De annak, ki mind a két Sámson-könyvet elolvassa, éppen ennek az irodalmi összevetésnek gourmanderiája fog különösen értéket adni.

Ha még nem olvasták volna el, Arnold Zweig: *Der Streit um den Sergeanten Griscka* című regényét, vegyék meg, kik örök emberi dokumentumokat akarnak könyveik között megőrizni. A háború emberi dokumentuma az a könyv, vagy még helyesebben: az ember háborús dokumentuma. Itt szólni kellene arról is: mi az oka annak, hogy az irodalom, mely versben és prózában oly gondosan kerülte a háborús témákat, megint innen merít s szent emberi megnyugtatót, nem azért többé, hogy hazug glóriákat fonjon és hazug görögtüzeket gyújtson, melyek füstje lélek és test hányingere volt, de azért, hogy a vértengerből kihalássa, mi Noc bárkajaként megőrződött a romlásból, gonoszságból, emberek aljasságából, fejedelmek és diplomaták elvetemültségéből, hogy látva lássuk és hirdetve hirdessük: *soha többé.*

Zweig könyve nem háborús borzalmakat ír le, hisz az etappe-ban játszódik le s hőse csak egy egyszerű orosz őrmester, aki körül azonban olyan harc dül, amely több egy kávéskanálnyi vihar: maga a háború vihara. A zsidó ügyvéd és a zsidó író figurájában és harcában az őrmester élete és halála körül megérezzük a legnagyobb értéket, melyet regény adhat: egy vagyunk velük. Nem véletlen, nem: a faji szenzibilitás és minden viharon feletti életigenlés diktálja, hogy a németeknél Arnold Zweig, ez a tiszta zsidó író írja meg a legigazabb háborús könyvet s Magyarországon is zsidó az, aki olyan háborús könyvet ír, melyet méltán lehet Arnold Zweig könyve mellé tenni. Markovits Rodion „Szibériai garnizon“-ja — kollektív riport-regény — a legnagyobb magyar könyvsiker részesévé lett. Teljes joggal. Nemes írás, szinte emberi kinyilatkoztatás, melynek minden sora évekig égett írója lelkében és kínozta az írássá-születés nehéz vemhével. Hogy ez a regény így készen, teljesen megszületett, évek szenvedése kellett, valami olyan csuda, mely látóvá teszi, ki látni nem tudott s csudálatos beszédek ad a néma szájába. Ezzel az egy könyvvel, ezzel az eggyel egyedül: Markovits Rodion nemcsak az irodalomba jutott be, amely majd elfelejti, vagy ami még rosszabb: beskatulyázza, hanem mindazok szívébe, akiknek szemét — saját csudáján — látóvá tette és a már elnémultakat megint harsogó szavakká: *soha többé!*

A modern orosz irodalom ma feltétlenül legjelentősebb alakja Ilja Ehrenburg, akik a zsidó témák eddig is állan-

ארטה כשר של פסח

„CERES“ ételzsír

a szokott kiváló minőségben minden fűszer-, csemege-
és élelmiszerüzletben kapható.

HUTTER JÓZSEF

Szappangyár-Olajipar Rt.

Budapest, VII. ker., Erzsébet-körut 6. sz.

Telefon: József 461-91, 92, 93, 94

dóan foglalkoztattak, egy kis homali zsidó szabócska, Lajzik Reitschwanz kalandos életét írja meg mély pszichológiával és szatírával végigvándoroltatja a kis nyeszlett szabólegényt a bolsevik Oroszországon, hogy azután Lengyelországban zsidó vallású lengyellé legyen, Németországban zsidó vallású németté, Franciaországban zsidó vallású franciává. Hihetetlen humorú kalandokon megy át a furcsa nevű legény, hogy azután Palesztinába végre rájöjjön arra, hogy ez az elnyomorodott gettólélek még ott se találhat nyugalmat. Elkésett. Ilja Ehrenburg könyvének had utaljunk egyetlen mondattal arra a jelentős szerepre, melyet zsidó írók a mai, modern orosz irodalomban visznek s akik között a külföldre űzött Ehrenburg mellett *Babel* megismerése a legnagyobb irodalmi szenzációt jelenti. Székely Béla.

ÓBUDAI FREUDIGER MÓZES HÁTRAHAGYOTT MŰVÉNEK második kötetét adták ki gyermekei, óbudai *Freudiger* Ábrahám, aki a szerzőnek méltó utódja a pesti orthodox hitköztség elnöki székében, továbbá óbudai *Freudiger* Lipót és Károly. A „*Mose Jedaber*“ (Mózes beszél) címet viselő mű új kötete folytatása a bibliai magyarázatoknak és egyszersmind szellemes kommentárrészleteket foglal magában a Talmud különböző traktátusaihoz, a Sulchan Aruchhoz és egyes zsoitárokhoz és prófétai fejezetekhez. Bevezetésül *Silberstein* váci rabbi, *Winkler* mádi rabbi és *Strasser* debreceni rabbi nyilatkoznak a mű nagy értékéről és kiadóinak érdemeiről. A 584 oldal terjedelmű könyvet a Katzburg-nyomda állította ki ízléses betűkkel.

SZEMES FERENC REGÉNYE: SZAID ÉS SZABINA. Új író jelentkezik első munkájával. Mégsem mondható termés zsenyéjének. Mert a duzzadó vetemény érett gyümölcsökkel duslakodik. Talán a gyümölcszedés ifjui hevülésében elveszti itt-ott a gazdaságos elosztás mértékét. Ökonómikusan rutinizott író beosztaná ezt az anyagot három-négy regény meseszövéseire. Azonban így is megkapó, hogy Szemes Ferenc közel hatszáz oldalas terjedelmű első művében a gondolatoknak és modern eszméknek ilyen imponáló sokaságát öleli fel és annyi hittel tárja elének fantáziájának színes világát. *Szaid és Szabina* regényének bővebb ismertetése kívül esik a mi feladatainkon. A művet a sajtó meleg szeretettel fogadja, mi pedig reménykedünk, hogy a fiatal szerző, aki oly közel áll a zsidóság eszméihez, ebből a forrásból is fog majd meríteni és olyan alkotásokkal is fog fellépni, melyekkel a *Múlt és Jövő* behatóbban is foglalkozhat.

ÓZORAYNÉ, KÁLMÁN MARGIT: HALÁLOS ÖSSZETARTOZÁS. Hosszú, évekig tartó komoly, elmélyedő tanulmányok nyomát viseli ennek a kiváló zsidó asszonyírónak új munkája. A történelem különböző korszakaiban ugyanannak a filozófiai gondolatnak, a férfi és nő örök, halálos összetartozásának bizonyítása és kettejük közötti örök küzdelemnek poetikus feldolgozása a dráma tárgya. A szerző már az első jelenetben, amely a buddhizmustól áthatott Indiában játszódik, meggyőző jellemző erejéről és bizonyosságát adja, hogy meg van benne a költői teremtő fantázia távoli korok hangulatainak és sajátosságainak megelevenítésére. A váltakozó jelenetet hosszú során keresztül nem lankad lendülete és akár a klasszikus kor, akár az Elveszett paradicsom költőjének Angliája, akár Georg Sand Franciaországa adja a keretet mondanivalójának, mindig az igazi, mélyről szakadó poézis világítja meg jeleneteit. Ozorayné, Kálmán Margit már több munkájával nyert akadémiái dicséretet, ennek a drámájának, amelyet a sajtó osztatlan elismeréssel fogadott, kívánjuk, hogy végre a színpadról, élő szóval köszöntse e komoly irodalmi értékek értékelőit.

A ZSIDÓ HÁZ ÉS ERKÖLCSI TÖRVÉNYEINK cím alatt adta ki két értékes előadását dr. *Wallis* Antal. A könyv elé mintegy mottóul oda lehetne tenni boldogult Venetianer Lajosnak azt a megállapítását, amelyre a szerző hivatkozik is, hogy a zsidó történeti irodalom alig ölel fel egyebet, mint a külső viszontagságok képét. A zsidó belső élet festését — bár éppen az ebben megnyilatkozó nagyszerű etika volt a zsidóság csodálatos fennmaradásának alapja — elhanyagolták. Dr. *Wallis* Antal a zsidó ház, a zsidó családi élet képét vetíti elének és megható színekkel ecseteli azt a melegséget, meghittséget és erkölcsi emelkedettséget, amely ragyogó fényvel töltötte meg a zsidó otthont. Érdekesen fejtegeti, hogy míg a régi Egyiptomban és Rómában az anyai leszármazás volt a család alapja, a zsidóknál már a bibliai korban az apa családfői hatalma biztosította a harmonikus családi életet és a helyes munkamegosztást. Második előadásában a zsidó törvények emelkedettségét és mindig korukat megelőző szempontjait ismerteti.

ADÁM GABOR NOVELLÁSKÖNYVE: A MEGREMEGŐ SZELLŐ. A *Nyugat*-nál nyert pályadíjat ez a messzi távlatokból halk szellőhangon szóló író. Színek pompája, zenék andantéja, hirtelen égnek törő meleg gejzirek váltakoznak e tündérmesék kertjeiben. Kosztolányi a *Nyugat*-ban közölt kritikájában modern tündérmeséknek látja e sejtelmes, rezonáló írásokat. Érzések tiszta forrásai bugyognak fel itt a léptek alatt, a termékeny talajból; különös illatok, messzi tenger-alatti képek. A folyam vizében játszó gyermekhad architektonikus sejtelmessége gazdag festészet. „A fényes víz” című novella. „A fényes arcú asszony”-ban egy eltévedt gyermek találja meg ismét az anyját. A szavak hálaadó szimfóniája elragad, mint a költemény lendülete. „A ménes!” A sejtelmes puha gyeplakaró alól mintha egy óriás kelne föl kinyújtózva ezredéves álma után. „Az árvák kilincse” című novellában aztán kicsendülnek az ó-testamentum fiának zsolozsmái, gyászdal foszlányai, melyek körülszálldossák a legrégibb halottat. Minden egyes novella hamu alatt búvó parázs. Az olvasó meleg lehelletére föllobban itt is, ott is az eleven élő lélek. Keleti fantázia zengő magyar nyelven az erkölcs szentségéről így még nem beszélt. A szavak erjednek e könyvben. Halkan lopóznak a szívbe, de megrögződnek — talán örökké?

Dr. Molnár Ernő.

KÖVEK ÉS KAVICSOK.

*** város rabbijával történt, akinek sok rajongója mellett sok ellensége is volt. Purimkor köveket dobáltak be az ablakán kis cédulákkal, amelyekre reáírták, hogy „slachmonesz“, vagyis purimi ajándék. A rabbi türelemmel viselte a tüntetést és még mentegette is az ellenségeit: Purim van, teljesíteni akarták a talmudi parancsot, hogy addig kell inni az embernek Purimkor, míg nem tudja többé megkülönböztetni Hámánt Mordechájtól. Mikor azonban egy nagyobb kő esett be az ablakon, egyik híve felháborodva fordult a Mesterhez: „Rabbi! Hisz ez már túlmegegy a határon! Hiszen ez a kő már akkora, hogy agyon is üthet valakit! Ezek már szinte gyilkosok!“ A rabbi azonban mosolyogva felelt: „Tudjátok hogy a midrás szerint, mikor Jákob lefeküdt Béth-Elben, a kövek perlekedni kezdtek, ez mondta: reám tegye a szent a fejét; amaz meg: reám tegye a szent a fejét; erre Isten csodát tett és valamennyi követ egygyé olvasztotta, hogy valamennyinek a vágya teljesüljön. Ezért vagyon írva előbb: „és vett a hely köveiből (többszám) és tette a feje alá“, másnap meg „és vette a követ (egyesszám) és oltárrá tette“. — Itt se lehet feltételezni, folytatta a rabbi, hogy egy zsidó ember agyon akarja ütni a rabbiját, hanem úgy történt, hogy ők apró kavicsokat dobáltak be az ablakon. ezek a kavicsok pedig veszekedtek, hogy melyikük érje el a fejemet és akkor csoda történt, hogy a kis kövecskék egygyé olvadtak...

*

Ugyanezzel a legendával magyarázta a pozsonyi jesiva feje, a híres Léb Gross azt is, hogy miért ragad annyira össze kosztot adó jó Gitl néni tésztája, hogy a sok csik szinte egygyé válik. Gitl néni egyetlenegy csepp zsírt csepegtet az egész tésztába és akkor veszekedni kezdenek a csikszetelek, hogy melyikük fejére essék az az egy drága áldáscsepp; és erre, az Ur csodát művel, összeragasztja valamennyit, hogy egygyé válva mindegyikükre jusson az áldás.

*

Hu haja ómér... Ugyancsak Léb Gross szokta mondani: „Gitl néni levesével lehet kezét mosni Chájim pék tejeskiflijéhez“. A kenyérhez való kézmosáshoz ugyanis az előírás szerint tiszta víz kell, viszont tejeskiflihez nem kell kezét mosni. De minthogy Chájim pék tejeskiflijében nincs egy csepp tej sem, kell hozzá a kézmosás, mint a rendes kenyérhez; viszont Gitl néni leveसे tiszta víz, tehát e célra teljesen megfelel.

Kitűnő minőség

Hutter szarvas szappan

כשר

Kapható
minden fűszer- és festékkereskedésben

Gyártja a budapesti orth. hitközség rabbinátusának felügyelete mellett:

Hutter József Szappangyár – Olajipar Részvénytársaság

Budapest, VII., Erzsébet-körut 6 Tel.: J. 461-91, 92, 93, 94

LLOYD TRIESTINO

Palesztinába és Egyiptomba

rendkívül kedvezményes körutazások a

HELOUAN és VIENNA

luxusgőzösök hetenkinti expresszjáratával.

Körutazások az Adrián és a Földközi tengeren a legfényűzőbben berendezett

SATURNIA és VULCANIA

óceánjáró óriásmotórhajókkal

Felvilágosítást készpénzzel adnak a

COSULICH—LLOYD

tengerhajózási társaságok' b u d a p e s t i i r o d á i:

VII., THÖKÖLY-ÚT 2. és IV., VÁCI-UTCA 27/29.

A VIZÖZÖN REKLÁMJA.

Néhai óbudai Freudiger Mózes hátrahagyott művében, a fiai kiadásában most megjelent „Vajdabér Mose“-ben olvassuk a 215. oldalon a következő szellemes magyarázatot Noé szakaszának első verséhez: „Ez Noé története, Noé egészen jámbor ember vala a maga nemzedékében, Istennel járogatott Noé“. A nép gyakran kétkedve kérdi, miért megy rosszul a jámbornak és jól a gonosznak? Viszont, ha egy cadiknak szerencséje van, emelkedik a nép előtt a Tóra és a jámborság értéke. Tudjuk, hogy a kereskedelem főalapja a reklám. Így például ha új tűzbiztosítóintézet alakul, kifizetik eleinte a kárt olyannak is, aki esetleg gyanus hogy maga gyújtotta fel a házát, vagy nem sietett oltani, kifizetik — reklámból, hogy híre menjen: ez a társulat fizet minden vizsgálat nélkül, tehát ide menjen mindenki biztosítást kötni. A földi uralomhoz hasonló az égi uralom is. Ha a kor nagyon zúgolódik a Gondviselés igazságtalansága ellen, akkor Isten kiválaszt egyet, akit jámbornak tartanak és azt nagy sikerekhez segíti és akkor azt mondják az emberek: látjátok a jámborság jutalma mégsem marad el stb. Pedig ha megvizsgálják a cselekedeteit, talán éppen ez meg sem érdemelte az emelkedést, de megtörtént — reklámból, a Tóra és a jámborság reklámjával. Erre céloz a Szakasz: Noé jámbor ember vala nemzedéke szemében, az Istennel járogatott Noé, azaz nem is járt vele igazán, de kiválasztotta a Gondviselés — a vízözön reklámjával...

MIÉRT KIÁLTJÁK HANGOSAN

A SMÁ JISZROELT?

A zsidó öngúnyolásnak legtipikusabb példája a fenti kérdésre adott felelet, amely egy chászid rabbi purimi magyarázataiból származik:

Reggel a sachrisz-imánál, közvetlen a smá Jiszroel előtt, ezt az áldást mondjuk: „Áldott légy Örökkévaló, aki kiválasztottad Izráel népét szeretettel“. — Erre hangosan felkiált mindenki: smá Jiszroel! Micsoda gusztus!...

TOLLHEGYRŐL

„TISZTELET ADASSÉK...“

„Tisztelet adassék a férfinak, aki életében kórházat épített és árvákat segített és tisztelet adassék emlékezetének, amikor halálos ágyán úgy végrendelkezett, hogy vagyonának nagy részvét felekezete emberbaráti intézményeire, egyetemes közcélokra, akadémiai alapítványokra és gyűjteményét a Szépművészeti Múzeumra hagyományozta...“

Igy hódol a *Nemzeti Ujság* március 19-iki száma első oldal első hasábján Kaszab Aladár emlékének. És tisztelet adassék minden igaz tiszteletadásért, ha bármely helyről jön is. A szépen és melegen megírt cikk tanulságait azonban nem fogadhatjuk el. A *Nemzeti Ujság* szerint: a zsidók tanulják meg Kaszab Aladár példájából, hogy a kezükbe öszetorlódott vagyonnak, amelynek a temetésén felvonult óriási autótábor is az igazolója, milyen kötelességei vannak az országgal szemben; viszont a keresztények tanulják meg ugyanebből a példából, hogyan kell adakozni felekezeti, vagyis keresztény célokra... Ezzel szemben a tény az, hogy „országos célok“ amugyis túlnyomóan keresztény célokat jelentenek, vagy legalább is olyanokat, amelyekből legtöbbszörre a zsidót kizárják. A tanulságot tehát fordítva kell felállítani: A zsidók tanulják meg, hogy minél többet zsidó-célokra adjanak, mert máshonnan a zsidók ugysem számíthatnak segítségre, viszont a nem-zsidók vonják le a tanulságot és ne zárják ki az általános intézmények áldásaiból a zsidókat és legalább is, ne zárják el a zsidók elől azokat az intézményeket, amelyeket zsidók alapítottak...

„ANTI-ANTI.“

Az antiszemitizmus elleni védelem nem sok eredménnyel kecsegtet. Mert hiszen az antiszemiták nem meggyőződésből hirdetik tanzaikat és így nehéz őket általában „meggyőződésükben“ megingatni. Mégis hasznos a Central-Verein kis gyűjteménye, az „*Anti-Anti*“, amely mintegy ábc sorrendben foglalja a zsidó gyűlölet érveit és cáfolatait. Talán legérdekesebb az első rész, amely az antiszemiták vezéreit „unter sich“ tárgyalja és hiteles adatokkal igazolja, hogy *miket mondanak az antiszemiták vezérei egymásról*, mennyi sértést és mennyi sarat dobálnak egymás szemébe és csak az a megnyugtató, hogy ebben az egyben valamennyinek igaza van. — Mert ime már a 2-ik szakaszban száraz adatokkal szolgál az „*Anti-Anti*“ az antiszemita vezérek erkölcsi nivójáról, kriminális terheltségéről. Az egyik hétévi fegyházat kapott a franciákkal való konspirálásáért, de azért a zsidók ellen „hazafias felbuzdulásban“ buzog. A másik csekély 72% kamatot szedett, de azért a „zsidó uzsora“ ellen menydörög. A harmadik... de minek folytassuk a sort, amikor ez szépen ki van nyomtatva az „*Anti-Anti*“-ban, ahol pontos adatokat találunk arról is, hogy a legnagyobb bankok majdnem mindenütt nem-zsidók kezében van, vagyis a világ legnagyobb kamat- és vámszedői egyáltalában nem zsidók. Az „*Anti-Anti*“ két hasábon szembeállítja az anti-zsidó és antinémet nyilatkozatokat és kiderül, hogy az „érvek“ szinte szóról-szóra ugyanazok, a gyűlölet forrásai is ugyanazok. A zsidó Drückeberger-séggel szemben kimutatja, hogy a háborúban a németországi 550 000 zsidó közül 96.000 volt a fronton és 12.000 zsidó elesett. Tehát nagyobb arányban áldoztak a hazáért, mint bárki. Külön lap szól a zsidók nagyszerű repülő-szolgálatairól, a zsidó nők munkáiról, a szabadkőművességről, a zsidóság német kultúrmunkájáról, stb stb. — És mégis „ezret egy ellen“, hogy az „*Anti-Anti*“ sem fogja meggyőzni az antiszemitákat és Ludendorf továbbra is hirdetni fogja a maga együgyűségeit, amikkel könnyebben lehet győzelmet aratni, mint a harctéren.

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

ez évben ismét készít az ismert kitűnő minőségben, szigorúan rituális előírás szerint

Schreiber Simon,
az egri főtiszt. főrabbi úr felügyelete alatt a

Franck Henrik Fiai Rt.

Iroda:

Budapest, I. Budafoki-út 64.

Levélcim:

Budapest 113. Postafiók 5.

Telefon:

J. 386-13 és J. 386-93.

GOETHE, HAMANIZMUS ÉS HUMANIZMUS.

A *Jüdisches Familienblatt* legutóbbi számában S. Meisels ismerteti Goethe *Ahasverus-játékát*, amelyhez a nagy költő valószínűleg a frankfurti ghetto Purim-spieljeiből kapta az inspirációt, ép úgy mint a nemrég kéziratban előkerült ifjúkori „József“-játékához. Hiszen Goethe megtanult gyermekkorában nemcsak héberül, hanem beszélte a barokk „Juden-deutsch“-ot is. Az *Ahasverus-játékot* Goethe a „*Jahrmarktsfest zu Plundersweilern*“ mellékjelenetéül használta fel. Viszont ezt a mellékjelenetet az antiszemiták szokták felhasználni Goethe zsidógyűlöletének igazolására. Még pedig egyszerűen úgy, hogy citálják a Hámán szájába adott szavakat, mint Goethe privát véleményét, viszont amit Goethe a humánus Ahasverus szájába ad, azt bölcsen elhallgatják. Ime példa:

Haman:

*Der Jude liebt das Gold und fürchtet die Gefahr.
Er weiss mit leichter Mühe und ohne viel zu wagen,
Durch Handel und durch Zins Geld aus dem Land zu tragen.*

Ahasverus:

*Ich weiss das nur zu gut. Mein Freund, ich bin nicht blind;
Doch das tun andere mehr, die unbeschnitten sind.*

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

A SZENTFÖLDI TÁRSASUTAZÁS.

A végleges program megjelent és felöleli úgy a palesztinai, mint az egyiptomi út minden részletét. A jelentkezés végleges határidejét április 15-ikére tűzte ki az előkészítő bizottság. Indulás május hó 15-én. Amint a prospektus is kiemeli, dr. Patai József csakis intim jellegű társasutazás vezetését volt hajlandó a Pro Palesztina Szövetség kérésére elfogadni. Akik a szentföldi közös turákban nem akarnak részt venni, azok is igénybe vehetik a társasutazás kedvezményeit a hajójegyre, amely hat hónapig marad érvényben. Jelentkezés a Mult és Jövő kiadóhivatalában, Révay-utca 14., vagy a Cosulich Llyod irodájában, Budapest, Thököly-út 2.

KASZAB ALADÁR ARCKÉPE. Kaszab Aladár mindig elhárította magától a megtiszteltetést, ha valamelyik intézmény meg akarta festetni az arcképét díszterme számára. Csak életének utolsó hónapjaiban sikerült őt reábirni arra, hogy modellt üljön Szenes Fülöp mesternek, aki több vázlatot és két kitűnő portrét festett róla. Az egyiket a Siketnémák Intézete, a másikat a Kaszab-klinika részére, az orvosi kar ismételt kívánságára. Utóbbit Szenes művésztének legerettebb alkotását, a mester engedélyével, műmellékletként adjuk mai számunkhoz. A portré annál értékebb, minthogy Kaszab Aladáról élet után készült más művészi arckép nem is maradt fenn.

A PRO PALESZTINA SZÖVETSÉG LIPÓTVÁROSI ESTJE a pesti zsidóság színe-javának jelenlétében, a Lipótvárosi Társaskör túlsúfolt dísztermében folyt le. Baracs Károly udv. tanácsos, a Szövetség elnöke ismertette a Pro Palesztina céljait. Kiemelte, hogy a Palesztina-munka távol áll minden politikától, legföljebb csak következményeiben lesz politikai jelentősége, annyiban, hogy megjavítja a zsidóság sorsát, fejleszti kulturáját, fokozza összetartását és emeli a tekintélyét az egész világ szemében. Ennek a munkának a támogatása minden zsidó kultürember kötelessége. Dr. Friedmann Ignác kormányfőtanácsos, a Keren Hajeszod elnöke, nagyszabású előadásában reámutatott arra, hogy a Palesztina-munka az egyetemes zsidóság ügye, tehát nem szoríthatja háttérbe semmiféle lokális zsidó tevékenység. Az egész világ zsidóságának helyzetét fogja javítani az új Palesztina. Ha zsidó fórum, zsidó parlament lesz, nem fogják úgy elintézni a zsidókat mint például legutóbb Venizelos, aki a hajléktalanná vált szalonikii zsidók küldöttségének kijelentette, hogy ő nem ér reá a zsidókkal foglalkozni. Az is, aki maga nem cionista, kell hogy tisztelje a zsidó egyetemesség chálucit. Dr. Kiss Arnold kifejtette, hogy ki hihet

Alapítva: 1847.

SCHUNDA

m. kir. udvari szállító stb.

Budapest, IV., Magyar utca 18, Gróf Károlyi-utca 5.
Mindennemű hangszerek, továbbá zongorák, pianinók és harmóniumok, gramofonok és lemezek.

Részletfizetés mellett is.

Legelő legjobbat, legjutányosabb áron.

olyan zsidók hazafiságában, akik a zsidósághoz hűtlenek? És hűtlenség, ha a zsidó sarat dobál hontkereső testvérei útjába. Tutankámen kiásvott kincsei érdekelhetnek bennünket és a zsidó feltámadás nem? Hogy a vakond nem érti a Vezuv lángolását, tehet erről a Vezuv? — A közönség lelkes tapsokkal honorálta az illusztris előadókat és nagyszámban léptek be a Pro Palesztina Szövetségbe.

A GYÖNGYÖSI STATUS QUO IZR. HITKÖZSEG ÉPÍTENDŐ TEMPLOMA terveire szűkebbkörű tervpályázatot hirdetett és arra négy neves építész kért fel. A terveket megbírálta a jury, amelynek tagjai Vargha László kormányfőtanácsos, Kiss Géza építész, Deseő Dénes gyöngyösi városi főmérnök, a hitközség képviselőjében dr. Kurz Jakab hitközségi alelnök és az akadályozott Ösztreicher Dezső templomépítési bizottsági elnök helyett Ruzs Jakab hitközségi elnök voltak. A tervek alapos és beható megvizsgálása után az a meggyőződés alakult ki, hogy kivitelre változatlanul egyik terv sem fogadható el. A kitűzött két pályadíjat a jury egyesítette és azt a két viszonylag legjobbnak talált pályaterv, ú. m. az „Isten és haza“ és a „Szent, szent, szent“ jellegű „A“ terv egyenlő arányban való díjazására fordította. Megvételre ajánlotta a bírálóbizottság az „Isten háza“ és az „Ezra“ jellegű pályatervet, a bennük rejlő művészi értékek és komoly törekvések elismeréseként. A jeligés levelek felbontása után kitűnt, hogy a díjat nyert pályatervek Baumhorn Lipót és Komor Merzell, Komor János, Jakab Dezső és Soós Aladár pályaművei. A megvett pályatervek alkotói Faragó Ferenc és Tauszig és Róth építészek.

DR. MEZEY FERENC SIREMLÉKÉRE az ujbpesti hitközség 300 pengőt bocsátott az Országos Iroda részére. A síremlékbizottság ezentúl is felkéri azon hitközségeinket, melyek adományait még nem küldték be a nemes célra, sziveskedjenek azokat sürgősen a bizottsághoz juttatni, hogy a magyar Izrael nagy fiának méltó síremléke a közelendő évfordulóra felállítható legyen.

ORTHODOX RABBI ÉS EVANGÉLIKUS LELKÉSZ EGYÜTT VESZNEK RÉSZT A SZENTFÖLDI TÁRSASUTAZÁSBAN. A május 15-ikén induló társasutazásra majdnem egyidejűleg jelentkezett Miskolcra dr. Spira Salamon, a tudós főrabbi és Duszik Lajos, az ismert nevű evangélikus lelkész. A Pro Palesztina-bizottság örömmel vette tudomásul az érdekes jelentkezést, melyben a Szentföldnek, mint a vallások bölcsőjének felekezeti közti szimbolikus tiszteletét látja.

GYENES ANTAL

SZERELŐMESTER

DEBRECEN, ARANY JANOS-U. 27.

Alapítva 1905.

TELEFON 937.

Kitüntetve 1926.

Készít: Modern fürdőszobákat, angol closetteket, fagymentes udvari kutakat, mosókonyhai, fodrászi, vendéglői, szállodai hideg- és meleg vizet szolgáltató berendezéseket. Kis és nagy lakások, iskolák, várótermek, mozgószínházak, üzletek legideálisabb központi melegvíz fűtésberendezéseit. — Mintaraktár mindenkor megtekinthető. — Tervezés, költségvetés vidékre is díjtalan.

A CIONISTA ORSZÁGOS ÉRTEKEZLET

A Zeneakadémia nagyterme zsúfolásig telt meg és ünnepi hangulat áradt az értekezlet egész lefolyása alatt. Az orgonán *Wehner* tanár a *Hatikvát* játszotta és utána a közönség meghatottan hallgatta *Strausz* Adolf professzor megnyitóját és dr. *Ostern* Lipót elnök szívhez szóló fejtegetéseit az ideálisták álmának megvalósulásáról.

Pfeiffer Ignác ny. műegyetemi tanár, a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége nevében üdvözölte az értekezletet. Megszoktuk, mondotta, hogy nagy zsidó sokadalmak alkalmával mindenféle üdvözlőket menesztenek, illetve-ekhez és illetéktelenekhez, ő üdvözlő az elnyomott zsidó testvéreket az egész diasporában. A magyar hazafiságot nem kell folyton dokumentálni. Dokumentumnak elegendő az, amit a magyar zsidók az emancipáció óta gazdaság és kultúra terén alkottak. Kívánja, ne legyen a diasporában zsidó, akit a szenvedés hajt Palesztinába, hanem vonzza oda a magasan fejlett kultúra! Meleg taps kísérte a világhírű tudós minden mondatát. Dr. *Friedmann* Ignác kormányfőtanácsos, a Keren Hajeszod elnöke, találó héber citátumokkal fűszerezett beszédben kiemelte, hogy a cionizmus nem csak hogy a hontalan zsidóknak otthont teremt, hanem önértéket ad az egész zsidóságnak, sőt hitet is terjeszt. — Dr. *Tomaschoff* Bertalanné a cseh-szlovák női szervezetek üdvözlőjét tolmácsolta pompás héber nyelven. — Dr. *Schönfeld* felolvasta az üdvözlő sürgönyökét és átadta a szót a londoni exekutiva kiküldöttjének, dr. Kurt *Blumenfeld*nek.

Blumenfeld beszéde világos képet adott a zsidóság általános helyzetéről az egész diasporában. A megállapításai szinte mind alkalmasak arra, hogy szállóigékké váljanak. Így például, hogy „*más népek maguk tudják legjobban, hogy ők mik, csak az idegen népek nincsenek tisztában vele, a zsidóságnál meg fordítva van, ő maga nem tudja, hogy*

micsoda, míg az egész világ nagyon is jól tudja”. „*Minden zsidó kész vezércikkkel a mellén szaladgál. Folyton magyarázkodik és ép ezzel teszi magát gyanussá*”. „*Némelyek zsidó helyett szemérmesen izraelitáknak nevezik magukat, mintha titkos vágyuk volna, hogy bár csak az elveszett tíz izraeli törzsből származnának!*” „*A kikeresztelkedett zsidók külön hitközségeket alkotnak mindenütt*”. „*A legnagyobb hiba volt, hogy zsidók kezdték hangoztatni, hogy ők 100% angolok, 100% németek, 100% franciák stb.; ha 99%-ot mondtak volna, maradt volna legalább 1% zsidóvoltukra, így azonban 100% mellett méltán kérdezték: és hol a zsidóságuk? és így teljesen elvesztették a hitelüket; mert számítási hibát nem szoktak megbocsátani soha*”. Igen finom észrevétele: „*A zsidó olyan, mint Strindberg bűnbak-novellájának a hőse, aki végül fölfedezi, hogy tán azért gyűlölik, mert a neve Liboz, ha azonban Lobiznak hívnák, nem volna semmi baj*”. Érdekes volt *Blumenfeld* elbeszélése, milyen egyszerűen nyerték meg Einsteint a cionizmusnak. És az epizód, mikor Einsteinnel együtt elmentek *Rathenau*-hoz és kérték, ne vállalja a német külügyminiszterséget, mert ez katasztrófát hoz neki és az egész zsidóságnak. *Rathenau* azonban *Disraelire* hivatkozott, aki az angol birodalmat nagyra tette. Elfelejtette, hogy más az angol nemzet emelkedésének kora, mint a német nemzet összeomlásának kora, mikor népszennvedélyek veszik át az uralmat. — *Tordai* Judith Uri Cvi—*Patai*-verseket adott elő nagy hatással. Utána dr. *Schönfeld* József a palesztinai új nemzedék ideáliját ecsetelte, akik a költő szavaival: „*mióta visszatértek a földhöz, közelebb értek az éghez*”. A cionizmus munkásai jelentik a zsidóság elitiét az egész világon. A templompadlás rejtekébe került zsidó Gólembe ők adják az életet. Dr. *Ostern* elnöki zárószavával és a Hymnus éneklésével ért véget az emelkedett hangulatú értekezlet.

PESTI IZRAELITA HITKÖZSEG VII.. SIP-UTCA 12.

8954/1929. szám.

1929 április 5.

HIRDETMÉNY

az izraelita vallású lakosságnak *husvét*i pászkával (*maczot*) való ellátásáról.

A pesti izr. hitközség előjárósága tudomására adja a Budapest székesfőváros IV—IX. kerülete területén lakó híveknek, hogy pászka (*maczot*)-szükségletük *f. évi április hó 7. napjától (vasárnaptól) kezdve* az alábbi helyeken lesz beszerezhető: V., Csáky-utca 3; V., Hold-utca 9 (mészárszék); V., Hold-utcai vásárcsarnok (baromfivágoda) bejárat a Vadász-utcai oldalon; V., Visegrádi-utca 14 (mészárszék); VI., Aradi-utca 41 (mészárszék); VI., Aréna-út 55; VI., Gróf Zichy Jenő-utca 24; VI., Gróf Zichy Jenő-utca 24 (mészárszék); VI., Hegedüs Sándor-utca 14; VI., Hegedüs Sándor-utca 17 (mészárszék); VI., Hunyadi-téri csarnok (baromfivágoda); VI., Kazár-u. 4—6 (mészárszék); VI., Lehel-u. 1c. (mészárszék); VI., Szondy-u. 45—47; VII., Akácfa-u. 47; VII., Almássy-tér 3 (mészárszék); VII., Almássy-tér 12; VII., Bethlen-tér 2; VII., Dob-u. 10 (mészárszék); VII., Dohány-u. 4 (Dohány-utcai templom mellett); VII., Dohány-utca 29 (mészárszék); VII., Elemér-utca 7 (mészárszék); VII., Garay-utca 23 (mészárszék); VII., Garay-tér 19 (mészárszék); VII., Hajtsár-út 115—117 (Zuglói templom); VII., Hernád-utca 40; VII., Kertész-utca 43; VII., Kisdiófa-utca 13 (mészárszék); VII., Klauzál-téri vásárcsarnok (baromfivágoda); VII., Klauzál-tér 12 (mészárszék); VII., Klauzál-tér 14 (mészárszék); VII., Rózsa-utca 29; VII., Wesselényi-utca 1—3 (mészárszék); VIII., Lujza-u. 13 (mészárszék); VIII., Nagyfuvaros-utca 4; VIII., Népszínház-utca 21; VIII., Népszínház-utca 38 (mészárszék); VIII., Rákóczi-tér 7 (mészárszék); VIII., Szerdahelyi-utca 6; VIII., Teleki-tér 5 (baromfivágoda) Szerdahelyi-u. sarok; VIII., Teleki-tér 6 (mészárszék); IX., Gyep-u. 50 (Tüzoltó-u. sarok); IX., Mátyás-

utca 5 (mészárszék); IX., Páva-utca 39; IX., Tompa-utca 9 (mészárszék).

Ezek az elárusítóhelyek naponként d. e. 8—1 óráig és d. u. 3—7 óráig, szombaton este 7 órától 1/2 10 óráig állnak nyitva a t. vásárlóközönség rendelkezésére.

Vendéglősök, kávéháztulajdonosok, kávémérők, fűszerek és élelmiszerkereskedők a fent megjelölt elárusítóhelyeken is kaphatnak pászkát, míg a viszonteladóknak nagyobb szükségleteik kielégítése végett a hitközség székházában (Sip-utca 12, I. em. 13. szám) lévő *maczot*-irodához kell fordulniok.

A pászka ára kg.-ként 1 pengő 70 fillér, a *maczot*-dara (*Reibach*), valamint az „FF” jelzésű finom *maczot*-dara (*liszt*) ára kg.-ként 2 pengő 2 fillér. A széderesti (*smure*) *maczot* 1929 április 14-étől kezdődőleg az összes árudákban kapható, kis csomagban 1 pengő 80 fillér és nagy csomagban 2 pengő 60 filléres áron.

Azon hitfeleink, akik pászkára előleget fizettek, a leelőlegezett *maczot*-mennyiséget 1929 április 7-étől a megjelölt elárusítóhelyeken ugyancsak megkaphatják és pedig kg.-ként 1 pengő 66 filléres áron.

Figyelmeztetjük a t. vásárlóközönséget, hogy a pászka árán felül egyéb címen semmit sem kötelesek fizetni.

Nyomatékosan figyelmeztetjük egyben a híveket arra is, hogy a hitközség területén kizárólag a pesti izr. hitközség előjárósága van feljogosítva a pászka gyártására és forgalomba hozatalára, ennél fogva idegen helyről pászkát behozni tilos. Az ezen tilalom ellenére behozott pászka a közigazgatási hatóságok által el fog koboztatni, a tilalom ellen vétőkkel szemben pedig a kihágási büntető eljárás megindíthatni. A Pesti Izr. Hitközség Előjárósága.

PATAI JÓZSEF ELŐADÁSA ZÁGRÁBBAN impozáns keretekben, lelkes érdeklődés mellett folyt le. A vonatonál a zágrábi zsidóság és az ifjúság nagy küldöttségei várták Patai Józsefet, akít már előzően az összes horvát, német és zsidó folyóiratok és napilapok nagy cikkekben méltattak. A *Morgenblatt*-ban dr. Lavoslav Sik, a horvát zsidóság kiváló történetírója, a zágrábi hitközség elnöke, beható cikkben méltatja Zágráb vendégét. „Patai — írja többek között — a zsidóságnak és a zsidó népnek költője. Több mint két évtized óta egyre újabb hangot szólaltat meg lantja és egyre nő az összes kontinenseken azoknak a száma, akik az ő szavait lelkesedéssel és elragadtatással lesik. Sokan a mi korunk Jehuda Halévijének nevezik őt és nem véletlen, hanem belső lelki rokonság, hogy ő ültette át a nagy spanyol zsidó költő műveit magyarra. Amellett Patai József nem a világtól elszakadt rajongó, hanem a reális életben álló tetterős férfi, aki már 19 év óta szerkeszti és kiadja a jelenkor leggazdagabb tartalmú és legjobb zsidó művészeti folyóiratát, a *Mult és Jövő*-t és szinte évente megjelennek új könyvei, magyar, német és angol nyelven, amelyek sok-sok ezer olvasó lelkéhez szólnak.“ — Az előadást „Zidovko Narodno Drustvo“ nevében dr. Z. Neumann elnök vezette be, rendkívül melegséggel köszöntve a vendéget. Patai „Die Kultur des neuen Palestina“ című német előadásában, az új szentföldi kultúra és szellemi élet legfőbb problémáit világította meg. A közönség háláját dr. Neumann tolmácsolta lelkes szavakkal az előadónak.

MAGYAR-MANNHEIMER-ÜNNEP. Az OMIKE Műbarátok Köre méltó keretek közt ünnepelte meg Magyar-Mannheimer Gusztáv 70 éves születésnapjának és 50 éves művészi tevékenységének kettős jubileumát. Fónagy Béla stílusos elnöki megnyitója után Lenkey Henrik felolvasta pompás ünnepi ódáját, amelyet mai számunkban közlünk, majd Gerő Ödön, a nagyírű műkritikus méltatta a művész fejlődését és alkotásainak jelentőségét. Polónyi Elemér tanár zongorajátéka és Váradi Margit művészi éneke egészítette ki a műsort, melynek befejezéséül dr. Hevesi Simon ünnepelte Magyar-Mannheimert, mint a színek komponistáját és a hangulatok poétáját.

TORDAI JUDITH SZLOVENSZKÓI TURNÉJA. Tordai Judith, a kiváló előadóművésznő, aki a zsidó renaissance költészetének népszerűsítésével nagy érdemeket szerzett, meghívást kapott számos szlovenszkói városból önálló szavalóesték tartására. Magyarországi elfoglaltsága miatt ezeknek a meghívásoknak egyelőre csak részben tehetett eleget. A napokban Kassán és Eperjesen tartotta szavalóestjeit, a közönség és a sajtó rendkívüli melegséggel fogadta az előadóművészetnek ünnepelt kiválóságát, aki itt is a zsidó költészet legszebb remekeivel gyönyörködtette a zsűfolt termék hallgatóságát.

Kotányi paprika világhírű

Magyarországi főraktára:
VI., Teréz-körút 7.

Dr. Oetker RECEPT-KÖNYV

148 színes képekkel illusztrált receptet tartalmaz
Kérje a fűszerkereskedésben!

Ára 30 fillér.

Haa fűszeresnél nincs, forduljon közvetlenül hozzánk
Dr. OETKER A. gyárhoz, Bpest, VIII., Conti-utca 25

A PESACH-HAGADA

pompás diszkiadása (4° alak) — Fordította és kimerítő kommentárokkal ellátta: Dr. Singer Leó várpalotai főrabbi
Bevezető részében az összes pesachi szabályok könnyen áttekinthető formában vannak felsorolva.

15 gyönyörű színnyomatu egész oldalt elfoglaló képpel.

Különleges finom papíron nyomva, óriási betűvel kétszínű nyomással, művészi kivitelű eredeti bekötési táblával. ára ... 10 P
Finom félbörkötésben, merített (Büttenpapier) papíron ... 18 P
Egész bőrkötésben ... 40 P

SCHLESINGER JOS. könyvkereskedése, Budapest, VII., Király-utca 1. sz.

**A legnagyobb
garancia
tökéletesség
megbízhatóság
fokú megelégedés**

Sfernberg
HANGSZERPALOTA
VII., RÁKÓCZI-ÚT **60**

**Áldozat:
Megterhelés:
Kockázat:**

a legkisebb

**Zongora Pianino Grammofon
Minden hangszer!**

A MISKOLCI DEBÓRA NŐEGYLET március 17-iki délutánján *Princz* Jakabné elnök kegyeletes szavakkal emlékezett meg a zsidóság nagy halottjáról, Kaszab Aladárról. A gyász jeléül beszédében egy perc szünetet tartott, aztán felkérte F. *Fürth* Margitot, a *Mult és Jövő* munkatársát, a kitűnő poétaasszonyt, előadása megtartására. F. *Fürth* Margit ismertette a héber nyelvű irodalom reneszánszának előzményeit és magát ezt az irodalmat, majd rámutatott arra a hatalmas kultúrmunkára, melyet a *Mult és Jövő* és dr. *Patai* József végez akkor, amikor állandóan tájékoztatja olvasóit a világ zsidóságának minden szellemi megmozdulásáról.

A SZOLNOKI SZENTEGYLET március 19-én ünnepelte fennállásának 75-ik évfordulóját, mely alkalomból *Rosenzweig* Ede elnök örömmel állapította meg, hogy a *Chevrát* Mózes szent tanai értelmében vezették, hogy azt az utókornak becsülettel adhassák át. Utána dr. *Heves* Kornél főrabbi költői beszédben ismertette a Szentegylet utóbbi 25 évének történetét. Értékes beszédekben üdvözölték még a Szentegyletet *Komor* Arnold ny. miniszteri tanácsos, hitközségi elnök, dr. *Mandel* Sándor, dr. *Krausz* Lajosné a Nőegylet és Leányegylet nevében s *Tabák* Gyula felsőkereskedelmi iskolai tanuló a „Menoráh” ifjúsági önképzőkör nevében, mint a Kör egyik patronusát. *Rosenzweig* Ede szívreható zárszavai után a jelenlévő nagyszámú közönség élénk ovációban részesítette a Szentegylet jelenlegi elnökét és előjáróságát, kiknek működése alatt a Chevra a legmagasabb nivóra emeltetett. Kiemelkedő beszédet mondtak még dr. *Hasznos* József, a helyi diáksegítőbizottság elnöke, dr. *Csató* Dávid hitközségi alelnök, dr. *Török* Lajos kir. táblabíró, iskolaszéki elnök, *Gróf* F. Gyula szentegyleti gondnok és a nagykátai Chevra nevében *Breuer* Soma főrabbi.

* KELLEMES MEGLEPETÉS érte Budapestnek orth. kóser árura reflektáló közönséget. A *Stern és Társa* szalámi- és füstöltárugyár ugyanis megnyitotta főüzletét a Királyutca 54. szám alatt. Az üzlet gyönyörű, elegáns berendezéssel egyedül álló e téren és áruinak minősége kitűnő. E kiváló cég főnökei minden igyekezetükkel azon lesznek, hogy a vásárlóközönség elismerését kiérdemeljék.

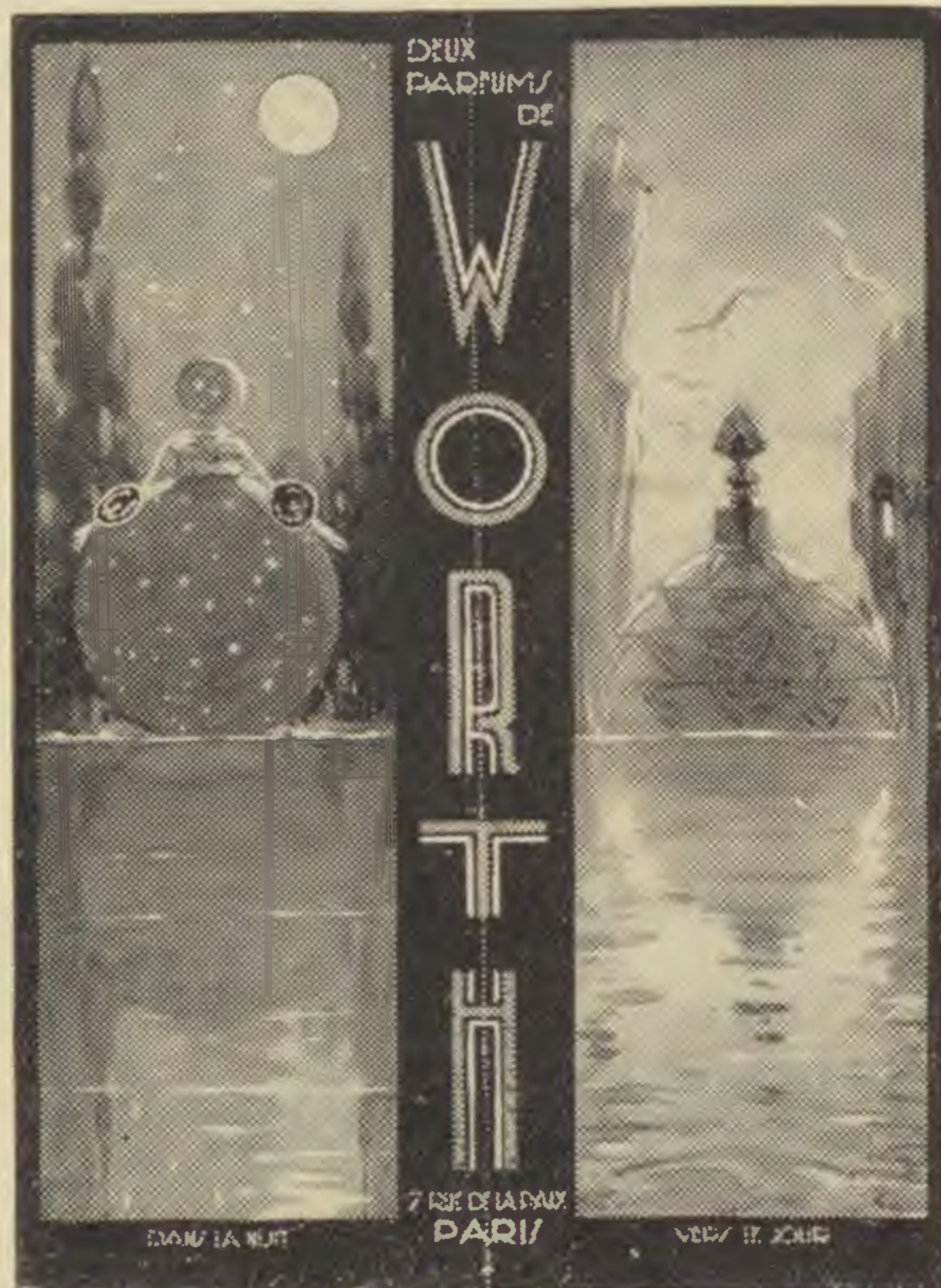
Hajszálakat arcról,

karról utónyomok nélkül kiirtja, összes szépséghibák kezelését biztos sikerrel végzi: **Pollák Sarolta**, Andrassy-út 38., I. em. (Párisi áruházzal szemben). »Miracle« hajeltávolítószer (e téren a legkételetesebb), valamint „Miracle” szépség-szerek szétküldése utasítással. 25 éves működés.

SZENTFÖLD FILMJE, a „Tavaszi Palesztinában” az Ufa zsúfolt termében rendkívül érdeklődés mellett került bemutatásra. Sokszázan már nem is tudtak jegyhez jutni. A Pro Palesztina Szövetség ezért elhatározta, hogy a filmet április 14-én délelőtt megismétli ugyancsak az Ufa-ban. Az első bemutató alkalmával *Tordai* Judith elszavalta Ezékiel próféta nagy látomását és *Patai* József „Jeruzsálem előtt” című versét *Ákom* Lajos orgonakisérére mellett. A felvonások között pedig *Patai* József előadást tartott a Palesztina-munka úttörőiről, a *Keren* Kajemeth és *Keren* Hajesod eredményeiről. A második előadásra jegyek a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségének irodájában, Király-utca 36, I. em. 12. (Aut. 284—89) vagy az Ufa pénztáránál válthatók. A film iránt, melynek bemutatása *Léderer* Ignác, a *Keren* Kajemeth magyarországi főtítkára buzgalmának köszönhető, országszerte nagy érdeklődés nyilvánul.

AZ I. M. I. T. MÁRCIUSI ESTJÉN dr. *Edelstein* Bertalan az utolsó évek zsidó történelméről adott érdekes összefoglaló képet. *Somlyó* Zoltán legújabb verseit olvasta fel, *Palágyi* Lajos a biblia költészetét méltatta. *Kóbor* Tamás meleg szavakban mondott köszönetet a kiváló előadóknak.

* A „RATINOL”-ról az elismerőlevelek tömege nyilatkozik dicsérően. Többek között ezt írja gróf *Andrássy* Mihály szigetvári uradalma: „Az önök által szállított „Ratinol”-al a patkányirtás nagyon jó eredménnyel végződött”. Így ír *Cene* István géptulajdonos Dombiratosról: „A multkor küldött patkányirtót jó eredménnyel használtuk”. *Ratinol Laboratórium*, Budapest VII., Murányi-utca 36. Romániában: Ratinol képviselőség Arad, Str. Grigorie Alexandrescu 47.

* MEGJELENT A MAGYAR ZSIDÓ LEXIKON. Lapunk zártakor hagyta el a sajtót a *Magyar Zsidó Lexikon*, a legnagyobb magyarnyelvű zsidó irodalmi és tudományos alkotás. Nem volt még alkalmunk behatóan foglalkozni ezzel a hatalmas munkával, amelynek első átnézése is több-napi tanulmányozást kíván. Mindössze arra szorítkozunk, hogy örömmel közöljük olvasóinkkal a magyar zsidó irodalomnak ezt a nagyszerű alkotását és szeretettel köszöntjük a szerkesztőt, *Ujvári Pétert*, a kiváló író és a lexikon szerkesztőségét, a magyar zsidó közélet, tudomány és irodalom kiválóságait.

* HANGSZEREK LEGOLCSÓBBAK ÉS LEGJOBBAK a világhírű magyar királyi udvari hangszergyárban *Sternbergnél, Budapest VII., Rákóczi-út 60.*, hol mindenfajta hangszer kapható és nem kell vámot fizetni. Teljes fuvó és vonós zenekarok felszerelése legolcsóbban és legjobban. Világhírű zenekarok és zenészek szállítója. Kérjen árjegyzéket csak a *Sternberg hangszergyárból, Budapest VII., Rákóczi-út 60. sz.* Ne vegyen külföldről, mert már sokan póruljártak.

* BÄRMICZVÓ ÜNNEPÉLLEL egybekötött Tóra-avatás volt a Kazinczy-templomban az elmúlt szombaton. *Skrek Lipót* szalmámigyáros adományozott egy értékes *széfert*, melyet a zsúfolásig megtöltött zsinagógában baldachin alatt adtak át rendeltetésének. Az ünnepség délután bőkezű *sálesz-szűdesz* keretében, nagyszámú közönség jelenlétében folytatódott *Skrek Lipót* lakásán, ahol az ifjú mesterien felépített *chárifesz és magidesz* előadást tartott.

* NAGY SZERENCSE érheti, ha sorsjegyet vásárol *Weisz Béla és Tsa* Bankházában, Budapest VII., Dob-utca 9. Felhívjuk olvasóink b. figyelmét a cég lapunkban közölt hirdetésére.

* ARANYSZÓKE lesz, ha Eisner-féle Eau Radieuse-t használ, 1 pengő 60 fillér. Barna vagy fekete hajat nyer az Eisner-féle dió kivonattól, 1 pengő 60 fillér. *Eisner-drogéria, Budapest, Andrásy-ut 37.*

* A MAGYAR ÁLTALÁNOS TAKARÉK mérlege nagy fejlődésről számol be és szembeötlően mutatja az intézet mobilitásának erős javulását. Az értékpapírállomány és a lombardadósok figyelembevételével a mobilitás 106%-ra emelkedett. De ugyanez a fejlődés tapasztalható az intézet valamennyi üzletágában. A kimutatott tiszta nyereség az intézeti nyugdíjpénztárnak körülbelül 140.000 pengővel való intern dotálása után 1,889.177.78 P (tavaly 1,184.298.09). 240.000 darab 50 P n. é. részvény után 7 P = 14% osztalék (tavaly 6 pengő 50 fillér = 13%) fiztessék ki.

NEIGER נשיא ÉTTERMEI

A magyar zsidóság találkozó helye.

Speciális ételek. Figyelmes kiszolgálás.

Lakodalmak részére külön díszterem.

Polgári árak.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4. SZ.

* A M. KIR. OSZTÁLYSORSJÁTÉKOT a Pénzügyminiszter megbízásából a Pénzügyintézeti Központ rendezi és bonyolítja le. Április 12-én kezdődik az új osztálysorsjáték, melynek játéktervét lényegesen megjavították. A sorsjegyek mennyisége 84.000, a nyeremények 42.000, tehát *minden második sorsjegy nyer!* A nyeremények összege közel 8 millió pengő. A sorsjegyek ára: egész 24 P, fél 12 P, negyed 6 P, nyolcad 3 P az összes főárusítóknál. Jutalom 300 ezer pengő, főnyeremény 200 ezer pengő, úgy hogy a legnagyobb nyeremény szerencsés esetben 500 ezer pengő készpénz. Kisorsolás alá kerülnek továbbá 100 ezer, 50 ezer, 10 ezer pengős stb. stb. nyeremények.

SZÉDERTÁL

I. minőségben P. 60.—

II. „ „ P. 36.—

Gyártja:

K O L L E R
CSILLARGYÁR

Budapest, VII., Dobozi-u. 15.

Telefon: József 313-37. Sürgőnycim: „Galvani.“

A sirok ápolása

úgy a régi kerepesiúti, mint az új közp. izr. temetőben április hó 15-én veszik kezdetüket. Befizetések a Pesti Chevra Kadisa székházában, Budapest VI., Laudon-utca 3. szám alatt már most eszközölhetők, esetleg ugyanoda postán is beküldhetők.

SIRKÓ

és építési anyag

Löwy-nél

Budán

Fő-utca 88 (saját ház)

TELEFON: AUT. 515-81.

Leszállított árban!

Fekete svéd gránitok nagy választékban megérkeztek.

A Budapesti Aut. Orth Izr. Hitközség felügyelete alatt termelt

HUSVÉTI ORTH. KÓSER

Palacktej és tejtermékek

kaphatók és megrendelhetők összes fiókjainkban és az orth. izraelita fűszerkereskedőknél.

Budapesti Központi Általános Tejcsarnok R.-T.

* A MAGYAR-OLASZ BANK R.-T. igazgatósága megállapította az 1928 december 31-iki mérlegét, amely az előző évvel összehasonlítva, a banküzletnek és a jelzálogos kölcsönüzletnek lényeges fejlődését tünteti fel. Az igazgatóság az 1929 március 20-ára egybehívott rendes közgyűlés

elé azt a javaslatot terjesztette, hogy a tiszta nyereségből — annak dacára, hogy a tőkefelemelés során befolyt összeg csak az üzletév második negyedétől kezdve kamatozott — változatlanul részvényenként 5 pengő, vagyis a részvények névértéke után 10% osztalék fizetessék.

Kaszab Aladárné, szül. Weisskopf Józsa, a maga és egész családja nevében fájdalomtól megtörtén tudatja, hogy áldottszívű férje, házasiéletének boldogító társa,

Kaszab Aladár

m. kir. udvari tanácsos,
a Pesti Izr. Hitközség elnöke,

áldásos élete 61-ik és házassága 35-ik évében, az isteni Gondviselés fájdalmas végzéséből, március hó 15-én elhunyt.

Szíve szeretettel dobogott értünk és mindennért, ami nemes és szép volt.

Özv. Bamberger M.-né,
Kaszab Gyula,
Özv. Friedmann J.-né,
Szántó Menyhértné,
Kaszab Zoltán,
Kaszab Elemér
testvérei.

Özv. Kaszab Sománé,
Kaszab Gyuláné,
Detre Vilmos és neje,
sz. Weisskopf Margit,
Szántó Menyhért,
Popper Hugó és neje,
sz. Weisskopf Lujza,
Kaszab Zoltánné,
Kaszab Elemérné
sógorai és sógornői.

valamint unokaöcsei és hugai.

Mély megilletődéssel, a fájdalomtól a föld porába sujtva jelentjük, hogy hitközségünk és felekezeti életünk vezére, a legmelegebb szívű emberbarát,

méltóságos

Kaszab Aladár

m. kir. udvari tanácsos úr,
a Pesti Izr. Hitközség nagyérdemű elnöke,

a Mindenható kifürkészhetetlen akaratából, március hó 15-én, váratlanul elhunyt.

Alkotásban és munkában telt el a rövid esztendő, mióta hitközségünk kormányát avatott kezeibe vette. Híveink bizalma, meleg szeretete s a község reménykedése vették körül törekvéseiben. Nagy lelkének minden elgondolása, nemes szívének minden dobbanása felekezetéé és hitközségéé volt. Erettük feláldozta a legdragábbat: önmagát. És most, hogy megszűnt dobogni az a szív, amely csak szeretni tudott, a mi szívünk csak zokogni tud és esöndes megadással viseli a Végzet által reánk mért csapást.

A Pesti Izr. Hitközség előljárósága,
választmánya és képviselőtestülete.

Fájdalomtelt szívvel adjuk tudtul, hogy hitközségünk feje, a mi szeretett elnökünk,

Kaszab Aladár

udvari tanácsos úr önméltósága,

március 15-én visszaadta nemes lelkét teremtőjének.

Korán, nagyon korán hívta el tőlünk a kérelhetetlen Végzet, hiszen alig egy esztendeje annak, hogy gyönyörű ideákkal eltelve, a zsidóság iránti szent lelkesedéstől vezérelve, elfoglalta magas méltóságát. Jósággal és jóakarattal tekintett mindenre, ami a hitközséggel és hitélettel összefüggésben állott, de a legtöbb szeretetet mégis a hitközség tisztviselőkarára árasztotta. Nagy tervei voltak helyzetünk javítására, jóléti intézményeink feltámasztására és azok megvalósításán még a betegágyban is dolgozott.

A gyarló test legyőzte a jóságos, napsugaras lelket, de nem semmisítheti meg annak örökké élő emlékét a mi szívünkben.

A Pesti Izr. Hitközség tisztviselőkara.

A Pesti Chevra Kadisa előljárósága, választmánya és képviselőtestülete mélyszéges fájdalommal jelenti, hogy

Kaszab Aladár

udvari tanácsos úr,
a Pesti Izr. Hitközség nagyérdemű elnöke,
Chevra Kadisánk kiváló választmányi tagja,

felekezete közjavanak szentelt áldásos élete 61. évében március 15-én elhalálozott.

A megdicsőült férfiú szent elhalálozással, lánglelkű hitével és erős akaratával szolgálta hitközségünk és felekezetünk ügyeit. Működése alatt odaadással munkálkodott Chevra Kadisánk szent ügyeiben és szeretettel ápolta a testvéri viszonyt hitközségünk és Chevra Kadisánk között.

Emlékét hűséges kegyelettel fogjuk megőrizni!

Legyen áldott emlékezte!

Függönyök, gobelinek, kézimunkák, csipkeshövedek

WEISZ MARISKA

V., Lipót-körut 22 és IV., Kristóf-tér 6.

STÜHMER-féle

ארטסה כשר של פסה

CSOKOLÁDÉ

A budapesti aut orth. rabbinátus felügyelete alatt.

Kapható minden jobb fűszer-, csemege- és cukorka-üzletben.

Viszonteladók az eredeti hechscher másolatát kapják.

Gyár:

Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 8.

POLGÁR KÁLMÁN

ezüstárugyár

Budapest, VII., Kazinczy-utca 9.

Telefon: József 426-66.

SZÉKELY JENŐ ÜZLETE

IV., Petőfi Sándor-utca 9.

Menyasszonyi kelengyék, gyermek- és férfi fehérneműk. Intézeti és iskolafehéreneműk, ruhák, cipők, paplanok, matracok. Kötött áruk nagy választékban

ארטסה כשר של פסה

A **Peszach** ünnepekre fűszerárúk és italok Budapestén az országosan elismert

SALCZER TESTVÉREK

V., Visegrádi-utca 26. sz.

Telefon: Lipót 989-15.

fűszer- és csemegeáru-kereskedésében paradicsom, ugorka és lekvár. Italok: és pedig cognac, szilvórium, borovicska, la borok a legelőnyösebben és legmegbízhatóbban szerezhetők be. A budapesti aut. orth. izr. hitk. מצות elárusító helye eredeti hitközségi áron. A központi tejesarnok husvéti orth. kóser tej és tejtermékek elárusító helye. Pontos kiszolgálás. Rendeléseit kívánatra házhoz szállítjuk. Vidéki előjegyzéseket saját érdekében kérjük pontos leszállítás miatt előbb beküldeni.

KUFFLER **ÉTTEREM**

BUDAPEST, VI., VILMOS CSÁSZÁR-UT 39

Nyugati pályaudvar közelében.

Ujonnán átalakítva és megnagyobbítva
25 év óta elismert

Házi konyha • Polgári áruk

Menü-rendszer, délben — este

Társasvacsorákat vállalok. Tel.: L 900-57.

SIRKÖVEK

TELEFON: J. 359-61.

Házlebontás miatt rendkívül olcsón kiárusítunk.

Szombat és ünnepnap zárva

PFEIFER ÉS HESZKY

KÓFARAGÓMESTEREK

BUDAPEST, X. KERÜLET, KOZMA UCCA 7.

UJTEMETŐ, VILLAMOS-MEGÁLLÓ.

Városi üzlet: VII. kerület, Károly király út 5.

Rothauser Divatáruháza

Budapest, VI., Nagymező-utca 44. sz.

Harisnyák, keztyük, kötött és szövött áruk nagy választékban.

Rövidáruk a legolcsóbb napi árnban.

Nagy szerencsében részesülhet,
ha nálunk részt vesz az osztálysorsjátékban.

Főnyeremény szerencsés esetben

ÖTSZÁZEZER PENGŐ.

Minden második sorsjegy nyer!

Rendeljen; tehát **m i e l ő b b** sorsjegyet

Weisz Béla és Társa

bankház főelárusítóknál **Budapest, VII., Dob-u. 9.**

Sorsjegyárak osztályonként:

$\frac{1}{1}$ sorsjegy **24 P**, $\frac{1}{2}$ sorsjegy **12 P**, $\frac{1}{4}$ sorsjegy **6 P**

Huzás **április 12-én és 15-én.**

Telefon: **J. 423-88.** Szombat és ünnepnap zárva

DER HEINE-BUND

EINE JÜDISCHE BUCHGEMEINDE

Die dritte Jahreszeite (1929) enthält:

NICOLO PECCAVI oder die Dreyfus-Affäre in Carpentras. Von Armand Lunel. Aus dem Französischen. Dichterische Verwertung politischen Themas; wie weltgeschichtliche Vorgänge im Parteikampf eines Provinznestes aussehen. — Erscheint Ende März.

J. OPATOSCHU: 1863 Roman aus dem Jidischen. Fortsetzung des „Letzten Waldjuden“, des Romans vor dem Sturm. Hier der „Sturm“: die Zeit des Polenaufstands, an dem viele Juden teilnehmen und den die Russen blutig niederschlagen. — Erscheint im Juni.

MOSES MENDELSSOHN, Der Mensch und sein Werk. Aus seinen Schriften, Briefen, Gesprächen. Herausgegeben von Bertha Badt-Strauss. Umgang mit Juden und Nichtjuden, Freundschaften, Religiosität, öffentliche Betätigung, abgeklärtes Menschentum, gütige Weisheit — kurz: Mendelssohns Persönlichkeit. — Erscheint zum Mendelssohn-Jubiläum im August.

JULIUS KALISKI: JUDEN IN DER DEUTSCHEN POLITIK. Fortsetzung der Serie: Juden in der deutschen Literatur, Juden auf der deutschen Bühne, Die Juden in der Kunst. Von den grossen jüdischen Figuren des Liberalismus und Sozialismus ausgehend, behandelt ausführlich die letzten 20 Jahre — von Riesser bis Rathenau! — Erscheint in November.

Spezialprospekt auf Wunsch. — Beste Ausstattung. Jahresbeitrag: 20.— Pengő. — Postscheckkonto: Budapest 59.597. (Dr. Ahron Eliasberg, Konto Heine-Bund.)

DER HEINE-BUND

BERLIN W. 57, PALLASSTRASSE 10/11.

ENCYCLOPAEDIA JUDAICA

Das Judentum In Geschichte und Gegenwart

15 Bände in grossem Lexikonformat, die in halbjähriger Folge erscheinen. — Soeben erschien der dritte Band
Preis pro Band M 55. — in Halbleder, M. 50. — in Leinen.
Probeheft M. 3 — Prospekte gratis.

Einige von vielen Presse-Urteilen
aus mehrspaltigen Besprechungen):

Berliner Tageblatt (Geh. Rat Prof. Sellin):

... eine Kulturtat ersten Ranges...“

C. V.-Zeitung: „... am ähnlichsten der Encyclopaedia Britannica, dem Stolz des geistigen Englands.“

Jüdische Rundschau: „... jedem Gebildeten verständlich...“

Kölnische Zeitung: „... ein Werk in deutscher Sprache, das in der Literatur des Judentums hoch und einzig dasteht...“

Jüdisch-Liberale Zeitung: „... die strengste Unparteilichkeit ist gewahrt...“

Vossische Zeitung (Geh. R. Deissmann): „... für die gesamte wissenschaftliche und gebildete Welt der Gegenwart eine Schatzkammer der Belehrung.“

Die Weltbühne (Arnold Zweig): „Ein Monument des Geistes, des Wissens und des ruhigen Vortrags...“

Frankfurter Zeitung: „Wieviel vom Jüdischen und vom Judentum zu wissen möglich und auch nötig ist, ist eine der Eröffnungen, mit denen dieser Band den Leser überrascht.“

Der Morgen (Frz. Rosenzweig): „Dazu wäre allerdings erforderlich, dass das Werk nicht nur in öffentlichen und Vereinsbibliotheken stünde, sondern Hausbuch würde. Die Eignung dazu hat es.“

Zu beziehen durch jede Buchhandlung und den durch **VERLAG ESCHKOL A.-G. Vertriebsabteilung Eneykl. Judaica Berlin, Charlottenburg 2. Bismarckstrasse 106.**

Magyar Királyi

Osztálysorsjáték

84.000 sorsjegy

42.000 nyeremény

Minden második sorsjegy nyer!

Legnagyobb nyeremény szerencsés esetben

pengő **500.000** pengő

(egy félmillió pengő)

Jutalom és nyeremények készpénzben:

**300.000 P, 200.000 P, 100.000 P,
50.000 P, 40.000 P, 30.000 P, 25.000 P,
20.000 P, 15.000 P stb. Összesen közel**

8 millió pengő

mely összeget azonnal kifizetik.

Az I. osztály huzása április 12-én kezdődik.

A sorsjegyek hivatalos árai:

$\frac{1}{1}$ sorsj. **3 P**, $\frac{1}{2}$ sorsj. **6 P**, $\frac{1}{3}$ sorsj. **12 P**, $\frac{1}{4}$ sorsj. **24 P**

Sorsjegyek az összes árusítóknál!

WERNER

**ADOLF UTÓDA
HENRIK**

שדר vendéglője VII., Károly-körut 19 (Orczy-ház)
elsőrendű konyha, kitűnő italok pontos kiszolgálás, mérsékelt
árak, menürendszer. Vidékiek találkozóhelye

Széderestéket megtartjuk.

המסל italokat házhoz szállítjuk.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Dr. PATAI JÓZSEF.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Révay-u. 14.

Kiadóhivatali igazgató: **VIRÁG GYULA.**
7411 Korvin Testvérek Grafikai Intézete Budapest.

Felelős nyomdavezető: **Polgár J.**

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

PATKÁNY, EGÉR, mezei egérintő, RATINOL
Biztos hatású irtószer. Gyökeresen irt. Más állatra, emberre ártalmatlan. Prospektus ingyen! Ratinol Laboratórium Budapest VII. Murányi-u. 36. Romániában beszerezhető: Ratinol Képviselet Arad Str. Grigorie Alexandrescu 47.

Zongorát legolcsóbban
REMÉNYINÉK
VI. Király-utca 58

Komáromi Harisnyaházban

Budapest, VI. ker., Nagymező-utca 14. szám alatt

vásárol legolcsóbban elismert szolid árut.

I-a Bemberg selyemharisnyák divatszínekben P 4.80, 5.50

BUTOR

Hálószobák, ebédlők, uriszobák, szalonok, előszoba-, konyhaberendezések legolcsóbban.

Rubin Károly

Budapest, VII., Wesselényi-utca 47. szám.
Erzsébet-körut mellett

Orth. kóser פסח של fűszerárúk, boszniai szilva, burgonya, liszt, esszencia, ceres, csokoládé, kakaó, lekvár, paradicsom, borok, szilvórium, legrégebb és legmegbízhatóbb beszerzési forrása, macesz- és tejárusítás özv. Schlinger Bertalanné, Bpest, VI., Laudon-u. 7.
Telefon: Aut. 126-72.

Eladás nagyban és kicsinyben, egész éven át és húsvétra is legfinomabb vaj és sajtok. Védéki megrendeléseket pontosan eszközölök. Referenciát a helybeli orth. rabbiság nyújt

SIREMLÉKEK

bel- és külföldi márványokból

legolcsóbb árban, részletfizetésre is kaphatók

EICHBAUM MÓR SÍRKŐGYÁROS

V., POZSONYI-UT 1-3.

Tervrajzok díjtalanul. Telefon: Aut. 246-74

Perzsaszőnyeget, antik butort

VESZ, ELAD

ANTIKART R.-T.
(STERNBERG Z. J.)

Telefon: J. 403-68.

VII., Dob-utca 31.

Templomi himzéseket

készít művészies kivitelben olcsó árak mellett

HERZ EMMA aranyhímző-müsterme

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 3. sz., I. emelet

Telefon: Aut. 856-32.

עיסת חמץ elismert

régi hirneves Geczovits

borkereskedő cég

nagyban és kicsinyben árusítja פסח של
I-a fehér és vörös ó- és ujboraít,

Házhoz is szállít.

Cim: **GECZOVITS VILMOS**

Budapest, VII., Klauzál-tér 16.

Telefon: József 414-69.

כשר FALATOZÓMAT ארמון

megnagyobbítottam,

melyben forró virstli, felvágottak, hideg és meleg sülték minden időben kaphatók!

Kitűnő házikoszt házhoz is szállítva!

Alkalmi ünnepélyek rendezését vállalom.

UNGAR B., V., LIPÓT-KÖRUT 4.

Telefon: Aut. 288-31.

פסח של-CUKOR

A Selypi Cukorgyár Rt. Selyp ezidén ismét gyárt

HUSVÉTI CUKROT

a magyarországi aut. orth. izr. hitfelekezeti rendeletére Silberstein Jósua váci főrabbi irányítása és főfelügyelete mellett.

Felvilágosítást a húsvéti cukor eladási és szállítási feltételeiről nevezett gyár központi irodája ad:

BUDAPEST, V., ZRINYI-UTCA 14. SZÁM.

SÍRKÖVEK

TELEFON:

J. 414-92

a legolcsóbb árban kaphatók

BOROS ÉS KOHN sirkóraktárában

Budapest, VII., Károly-körut 17. Orczy-ház.

ZSOLDOS

Előkészít polgári- és középiskolai magánvizsgákra, érettségire.

Budapest, VII., Dohány-utca 84.

Telefon: József 424-47.

SIRKÖVEK BUDÁN,

a Farkasréti zsidótemetővel szemben

Margittánál, 59-es villamos végállomás

Szombaton és ünnepnapon zárva.

CIPŐK

Tavaszi divatujdonságok:

Gyönyörű női
klgyőbbőr- és gyilkcipők

Legdivatosabb trottor
pántos és félfűzős cipők

Elsőrendű
lakkcipők 19.50

Legszebb férficipők.

VIII., RAKÓCZI-ÚT 1.

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiuruha,
Leány- és fiukabát

LITZMANN IRMA

Budapest, VI., Király-utca 18

GRÓF JENŐ

speciális
betegkocsi
gyártó

Budapest, VIII., József-u. 54. Telefon: J. 328-14.

L'AMOUR

Eredeti francia kölnivizek,
minden illatban, mely kiválik
az összes kölnivizeknél.

Egy liter ára bármely illatban 20.— P

Főraktár:

GÁSPÁR TESTVÉREK

DROGÉRIA

Budapest, VII., Erzsébet-körút 42. sz.

EZÜST

diszmutárú,
evőeszközök

gyári árban

Schleifer ezüstárugyár

VII., Kazinczy-utca 14. Telefon: J. 435-28.

Saját készítésű
SIRKÖVEK legolcsóbban kaphatók
MÓZES TESTVÉREK

sirkőkészítőknél BUDAPEST, X., KOZMA-UTCA 7.
A temetőnél. Telefon: József 438-56.

Szombaton és ünnepnapon zárva.

JAKOBI G. LAJOS

URI SZABÓ

Telefon:
Aut. 153-94.

BUDAPEST, VI.
PODMANICZKY-UTCA 6

CSÁNGÓ HENRIK
BÓRÖNDÖS

CSAK MUZEUM-KÖRÚT 5. SZÁM

TELEFON: JÓZSEF 403-45

A cím fontos! Flókküzlet nincs! Hasonnevű céggel nem azonos

HÁLÓSZOBÁKAT

EBÉDLŐKET, URISZOBÁKAT, SZALON- ÉS CLUB-
GARNITURÁKAT, KONYHA- ÉS ELŐSZOBABEREN-
DEZÉSEKET LEGMÉRSÉKELTEBB ÁRBAN SZÁLLIT

SÁNDOR IGNÁC BUTORÁRUHÁZA

BUDAPEST, VI. KER., DESSEWFFY-UTCA 18-20.

מסרים מליחים Héber és magyar könyvek

az ország összes iskolái részére is kaphatók.
Héber könyveket legmagasabb árban vesz

MÜLLER könyvkereskedő, Laudon-ucca 2

SIRKÖVEK

a legolcsóbb
árban
kaphatók,
מצבות

ADLER J. sirkőraktárában

Bpest, VII., Károly-körút 7. Tel.: J. 364-20.

Szombaton és
ünnepnapon zárva.

Weisz Mór Budapest, VII., Dob-utca 22

חממת השגחת בית דין צדקה דקה יראים
בדאעסט.
csokoládés desszertek és különlegességek.
Telefon József 423-65.